

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK

13^e Algemene volkstelling 31 mei 1960

Deel 13. Varende en rijdende bevolking

UITGEVERSMAATSCHAPPIJ W. DE HAAN N.V.
HILVERSUM, 1965

VERKLARING DER TEKENEN

. = gegevens ontbreken
 * = voorlopig cijfer
 x = geheim

- = nihil
 - = (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met

0 (0,0) = het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid

niets (blank) = een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen

< = minder dan, respectievelijk kleiner dan
 > = meer dan, respectievelijk groter dan

1964 - 1965 = 1964 tot en met 1965
 1964/1965 = het gemiddelde over de jaren 1964 tot en met 1965
 1964/'65 = oogstjaar, boekjaar, schooljaar enzovoort, beginnend in 1964 en eindigend in 1965
 1954/'55 -
 1964/'65 = boekjaar enzovoort, 1954/'55 tot en met 1964/'65

Ingeval van afronding kan het voorkomen, dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

13e ALGEMENE VOLKSTELLING, 31 MEI 1960

Gedrukte publikaties

- Deel 1. Inleiding tot de voornaamste onderwerpen van de telling. Bijlage: Begrippen en definities
 Deel 2. Bevolking van gemeenten en onderdelen van gemeenten (verschenen, prijs f. 16,-)
 Deel 3. Geboortegemeente en periode van vestiging in de gemeenten
 Deel 4. Geslacht, leeftijd en burgerlijke staat (ter perse)
 Deel 5. Huishoudens, gezinnen en woningen
 A. Algemene inleiding
 B. Voornaamste cijfers per gemeente (verschenen, prijs f. 9,30)
 Deel 6. Bestaande huwelijken en huwelijksvruchtbaarheid
 Deel 7. Kerkelijke gezindte
 A. Algemene inleiding
 B. Voornaamste cijfers per gemeente (verschenen, prijs f. 9,25)
 Deel 8. Genoten onderwijs en opleidingsniveau
 A. Algemene inleiding (ter perse)
 B. Voornaamste cijfers per gemeente (verschenen, prijs f.10,50)
 Deel 9. Academisch-gevormden (verschenen, prijs f. 8,80)
 Deel 10. Beroepsbevolking
 A. Algemene inleiding
 B. Voornaamste cijfers per gemeente (verschenen, prijs f.14,40)
 Deel 11. Buiten de woongemeente werkenden (ter perse)
 Deel 12. Gestichtsbevolking
 Deel 13. Varende en rijdende bevolking (verschenen, prijs f. 4,-)
 Deel 14. Voornaamste kengetallen per gemeente

N.B. Zie voor lijst van beschikbare gelichtdrukte tabellen bladzijde 3 van de omslag.

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

COPYRIGHTS RESERVED

Het herdrukken van de inhoud van deze publikatie is niet toegestaan, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging van de Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Het gebruiken van de inhoud van deze publikatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Verkrijgbaar bij Uitgeversmaatschappij W.de Haan N.V., Mozartlaan 10, Hilversum. (postrekening no. 57071) en de boekhandel.

Obtainable from the publisher, Uitgeversmaatschappij W.de Haan N.V., Mozartlaan 10, Hilversum. (postal account no. 57071) and from booksellers.

Prijs: f 4,-.
 Bestelnummer: B 22/1960.

EXPLANATION OF SYMBOLS

. = data not available
 * = provisional figures
 x = publication prohibited (confidential figure)

- = nil
 - = (between two figures) inclusive

0 (0,0) = less than half of unit employed
 a blank = category not applicable

< = less than, resp. smaller than
 > = more than, resp. greater than

1964 - 1965 = 1964 to 1965 inclusive
 1964/1965 = average for the year 1964 up to and including 1965
 1964/'65 = crop year, financial year, school year etc., beginning in 1964 and terminating in 1965
 1954/'55 -
 1964/'65 = crop year etc., 1954/'55 up to and including 1964/'65

Detailed items in tables do not necessarily add to totals because of rounding.

Revised figures are not marked as such.

Voorbericht

De telling van de bevolking aan boord van varende schepen en in woonwagens is afzonderlijk georganiseerd, omdat de beweeglijkheid van deze bevolkingsgroep een aantal bijzondere voorzieningen noodzakelijk maakte. De opneming van bewoners van woonschepen en woonarken, waarvoor als regel een vaste ligplaats is gekozen, heeft ditmaal, in afwijking van 1947, plaatsgevonden binnen het raam van de telling van de bevolking in woningen en andere bewoonde ruimten.

Aangezien voor het in deze publikatie behandelde onderdeel van de telling hoofdzakelijk organisatorische overwegingen bepalend zijn geweest, vertoont de daaronder vallende bevolking, kortweg aangeduid als "varende en rijdende bevolking", een min of meer heterogeen karakter.

In deze publikatie is echter toch getracht een aantal homogene groepen te onderkennen en enkele bijzondere kenmerken van deze groepen, zowel in onderlinge relatie als ten opzichte van de gehele Nederlandse bevolking, te belichten.

De Directeur-Generaal
 van de Statistiek,

(Prof. Dr. Ph. J. IDENBURG)

Inhoud

	Blz.
VOORBERICHT	3
INLEIDING	
Hoofdstuk I. Algemeen	9
Hoofdstuk II. Omvang van de varende en rijdende bevolking	11
Hoofdstuk III. Regionale spreiding van de varende en rijdende bevolking	12
Hoofdstuk IV. Samenstelling van de varende en rijdende bevolking	
A. Varende bevolking	
Algemeen	14
Leeftijdsverdeling	14
Plaats in het huishouden en burgerlijke staat	17
Gezinsgrootte	18
Kerkelijke gezindte	20
Nationaliteit	20
Genoten onderwijs	21
B. Rijdende bevolking	
Algemeen	22
Leeftijdsverdeling	23
Plaats in het huishouden en burgerlijke staat	23
Gezinsgrootte	25
Kerkelijke gezindte	26
Nationaliteit	26
Genoten onderwijs	27
SUMMARY (in English)	28
STATEN TUSSEN DE TEKST	
<u>Varende en rijdende bevolking</u>	
1. Varende en rijdende bevolking, 1920 - 1960	11
2. Varende en rijdende bevolking opgenomen in een gemeentelijk of in het Centrale bevolkingsregister	12
3. Varende en rijdende bevolking per provincie	13
<u>Varende bevolking</u>	
4. Schippers en overig scheepspersoneel naar leeftijd	14
5. Hoofden van huishoudens (def. 1947) onder schippers en overig scheepspersoneel naar leeftijd	15
6. Echtgenotes en kinderen naar leeftijd	16
7. Kinderen aan boord en aan de wal naar leeftijd	16
8. Plaats in het huishouden	17
9. Schippers en overig scheepspersoneel naar burgerlijke staat	18
10. Aan boord wonende kinderen	18

Contents

	Page
PREFACE	3
INTRODUCTION	
Chapter I. General remarks	9
Chapter II. Size of the population permanently living on inland vessels and in caravans	11
Chapter III. Regional distribution	12
Chapter IV. Composition	
A. Population on inland vessels	
General remarks	14
Age-distribution	14
Position in the household and marital status	17
Size of the family	18
Religion	20
Nationality	20
Education received	21
B. Population in caravans	
General remarks	22
Age-distribution	23
Position in the household and marital status	23
Size of the family	25
Religion	26
Nationality	26
Education received	27
SUMMARY (in English)	28
TEXTTABLES	
<u>Population on inland vessels and in caravans</u>	
1. Size of the population on inland vessels and in caravans respectively, 1920 - 1960	11
2. Population on inland vessels and in caravans resp., entered in a municipal register or in the Central population register	12
3. Population on inland vessels and in caravans resp., per province	13
<u>Population on inland vessels</u>	
4. Shipmasters and other crewmembers by age	14
5. Heads of household amongst shipmasters and other crewmembers by age	15
6. Spouses and children by age	16
7. Children on board and ashore by age	16
8. Position in the household	17
9. Shipmasters and other crewmembers by marital status	18
10. Children living on board	18

	Blz.
11. Gezinnen naar kindertal	19
12. Kerkelijke gezindte	20
13. Nationaliteit	20
14. Genoten onderwijs	21
 <u>Rijdende bevolking</u>	
15. Leeftijdsverdeling	23
16. Plaats in het huishouden	24
17. Burgerlijke staat	24
18. Gezinnen naar kindertal	25
19. Kerkelijke gezindte	26
20. Nationaliteit	26
21. Genoten onderwijs	27
 TABEL van de in een gemeentelijk of het Centrale bevolkingsregister opgenomen varende en rijdende bevolking, naar gemeente van opneming en geslacht	29

BIJLAGEN

1. Vragenlijst G voor een persoon wonend op een varende schip of in een woonwagen
2. Telregister TRc voor verantwoording van de vragenlijsten G, ingevuld voor de bevolking op varende schepen en in woonwagens
3. Bewijs van telling
4. Hulpkaartje registercontrole BR voor een persoon opgenomen in bevolkingsregister, doch bij de volkstelling niet aan adres van opname geteld

	Page
11. Families by number of children	19
12. Religion	20
13. Nationality	20
14. Education received	21
 <u>Population in caravans</u>	
15. Age-distribution	23
16. Position in the household	24
17. Marital status	24
18. Families by number of children	25
19. Religion	26
20. Nationality	26
21. Education received	27
 TABLE of the population entered in a municipal register or in the Central population register by municipality of registration and sex	29

ANNEXES

1. Questionnaire G for a person permanently living on an inland vessel or in a caravan
2. Enumeration register TRc intended for the registration of questionnaires G, filled up for the population permanently living on inland vessels and in caravans
3. Certificate of having been enumerated
4. Administrative control-card BR, for a person entered in the population register, yet not enumerated at the registration address

INLEIDING

Hoofdstuk I. Algemeen

De Algemene volkstelling van 31 mei 1960 diende uiteraard ook de personen te omvatten die op deze datum niet in een woning waren gehuisvest, doch hun normale verblijfplaats hadden op een varende schip of in een woonwagen.

De grote beweeglijkheid van deze bevolkingsgroep - als regel kortweg aangeduid als "varende en rijdende bevolking" - vergde een aantal bijzondere voorzieningen. Uit organisatorische overwegingen is de telling van deze varende en rijdende bevolking derhalve, evenals in 1947, opgezet als een afzonderlijke telling. Hierbij is gebruikgemaakt van individuele vragenlijsten voor alle tot deze categorie behorende personen. (Vragenlijst G, bestemd voor een persoon wonend op een varende schip of in een woonwagen (zie bijlage 1).)

In de meeste gemeenten is voor de telling van de woonwagenbewoners de Rijks- of gemeentepolitie ingeschakeld, terwijl de telling van personen aan boord van varende schepen voornamelijk is geschied door brug- en sluiswachters, rivier- of havenpolitie en douane-ambtenaren.

De telling kon volgens de gegeven aanwijzingen plaatsvinden gedurende de periode van 1 juni tot 1 september 1960. Er is echter bij de gemeentebesturen op aangedrongen de telling zoveel mogelijk te concentreren gedurende de eerste weken van juni. Daarmede kon worden bereikt, dat in de rest van juni en in de maanden juli en augustus voornamelijk kon worden volstaan met het controleren of in een gemeente aankomende schepen en wagens reeds waren geteld. Deze controle werd mogelijk gemaakt, doordat voor elke aan boord van een varende schip of in een woonwagen getelde persoon een "Bewijs van telling" werd afgegeven (zie bijlage 3).

Tot de varende en rijdende bevolking zijn gerekend:

- a. alle tot de Nederlandse bevolking behorende (d.w.z. in een gemeentelijk of in het Centrale bevolkingsregister opgenomen) personen, die aan boord van Nederlandse of buitenlandse Rijn- en binnenvaartschepen wonen (d.w.z. die daar normaliter nachtverblijf houden). Personen aan boord van zee- en kustvaartuigen, vissersschepen (zee- en kustvisserij), plezierjachten en dergelijke zijn niet tot de varende bevolking gerekend. In tegenstelling tot de voorgaande volkstellingen zijn bewoners van woonschepen en woonarken thans evenmin inbegrepen. Het gaat hierbij overwegend om schepen met vaste, in de regel aangewezen, ligplaats en bij het bevolkingsregister in het woningregister opgenomen en als woningen genummerde eenheden. Ook wat de bewoners betreft bestaan meer punten van overeenstemming met die, welke een normale behuizing aan de wal hebben dan met de varende

bevolking. De telling van de bewoners van woonschepen e.d. heeft ditmaal dan ook plaatsgevonden door de tellers, die de bevolking in woningen hebben geteld en hun aantal is slechts afzonderlijk bepaald, waar dit ter indicatie van deze speciale wijze van huisvesting nuttig is geacht;

- b. alle tot de Nederlandse bevolking behorende personen (zie onder a) die in een woonwagen, staande of aankomend in een woonwagenkamp of op een andere door het gemeentebestuur daartoe aangewezen standplaats, woonachtig zijn (d.w.z. daarin normaliter nachtverblijf houden), ook indien sprake was van wagens zonder letter en schouwnummer. Personen, verblijf houdende in op particuliere erven aangetroffen en als woonverblijf dienstdoende wagens, spoorwegwagens en dergelijke zijn niet geacht te behoren tot de rijdende bevolking. Het gaat hier overwegend om personen, die in verband met de woningnood niet in normale woningen zijn gehuisvest. In de uitkomsten van de telling, voor zover onderscheiden naar wijze van huisvesting, zijn zij gerekend tot de bevolking in "overige bewoonde andere ruimten".

Gedurende de telling aangetroffen caravans met vakantiegangers zijn uiteraard niet in dit onderdeel van de telling begrepen.

De vragenlijsten G van alle in een gemeente getelde personen, behorende tot de varende en rijdende bevolking, zijn door de betrokken gemeente rechtstreeks aan het Centraal Bureau voor de Statistiek toegezonden, vergezeld van het bijbehorende speciale telregister. (Telregister TRc voor verantwoording van de vragenlijsten G, ingevuld voor de bevolking op varende schepen en in woonwagens, met bijbehorende Instructie voor het tellen. Zie bijlage 2.)

Daarnaast werd in de gemeenten in het kader van de zgn. registercontrole, d.w.z. de vergelijking van het volkstellingsmateriaal met het bevolkingsregister, voor alle tot de varende en rijdende bevolking behorende personen, die niet reeds in een woning of andere bewoonde ruimte aan de wal, zij het dan als tijdelijk afwezig, waren geteld, een zgn. hulpkaartje-BR aangelegd. (Hulpkaartje-BR voor een persoon opgenomen in het bevolkingsregister, doch bij de volkstelling niet aan adres van opname geteld. Zie bijlage 4.)

Controle op de volledigheid van de telling der varende en rijdende bevolking geschiedde bij het C.B.S. door vergelijking van de binnengekomen vragenlijsten G met de, later van de gemeente ontvangen, op deze bevolkingsgroep betrekking hebbende hulpkaartjes-BR.

Stond tegenover een vragenlijst G geen hulpkaartje-BR dan mocht worden aangenomen, dat de betrokken persoon reeds bij de telling van de bevolking in woningen en andere be-

woonde ruimten was geteld. Het betrof hier nl. overwegend gevallen van gehuwde mannen, die zonder hun echtgenote en eventuele kinderen aan boord van het varende schip waren aangetroffen en geteld en daarnaast reeds in hun gemeente van werkelijke woonplaats als (tijdelijk afwezig) hoofd van hun aan de wal wonend gezin waren verantwoord.

Teneinde dubbeltelling te voorkomen is de telling in het kader van de varende bevolking ongedaan gemaakt. Dit laatste is nl., evenals in 1947, juist geacht dan een correctie in omgekeerde zin, waarbij in de gezinsstatistiek de aan de wal verblijvende echtgenote met eventuele kinderen als onvolledig gezin had moeten worden opgenomen. Het betreft hier ruim 3 000 gevallen en de betrokken mannen, vrijwel allen gehuwd, ontbreken dus in de Statistiek van de varende bevolking. In feite is het aantal gevallen, dat de man aan boord verblijft en het gezin aan de wal woont, groter. Voor een aantal alleen aan boord aangetroffen gehuwde mannen is nl. wél een hulpkaartje-BR ontvangen, hetgeen erop wees, dat zij niet reeds aan de wal waren geteld. In deze (ca. 150) gevallen moest de telling aan boord gehandhaafd blijven.

Nog dient opgemerkt, dat van laatstbedoelde t.a.v. de varende bevolking vermelde bijzonderheden ook sprake is geweest voor de rijdende bevolking, zij het in veel beperkter mate.

De voornaamste bij de statistische bewerking over de varende en rijdende bevolking verkregen gegevens zijn verwerkt in de hierna volgende toelichting.

Daarin is achtereenvolgens aandacht geschonken aan de omvang, de regionale spreiding en de samenstelling van beide bevolkingsgroepen ten tijde van de volkstelling, dus op 31 mei 1960. Aangezien de uitkomsten van de telling van 1947, voor wat de samenstelling betreft, daartoe geen voldoende gedifferentieerde cijfers hebben opgeleverd, kon geen vergelijking plaatsvinden en dus niet worden nagegaan, welke veranderingen zich in dit opzicht in de tussenliggende periodes hebben voltrokken.

De aan deze publikatie toegevoegde tabel bevat een splitsing van de onder de varende en rijdende bevolking vallende personen naar de gemeenten waar zij op 31 mei 1960 in het bevolkingsregister waren opgenomen.

Naast de in deze tabel en in de toelichting opgenomen cijfers zijn nog een aantal andere beschikbaar. De statistische bewerking vond nl. plaats volgens het voor de samenstelling van de gelichtdrukte gemeentelijke tabellen toegepaste schema (zie blz. 3 van de omslag). Bedoelde verdere bijzonderheden kunnen door belangstellenden bij het Centraal Bureau voor de Statistiek worden geraadpleegd.

Hoofdstuk II. Omvang van de varende en rijdende bevolking

Staat 1 geeft een overzicht van de omvang van de varende en rijdende bevolking, zoals deze bij de sedert 1920 gehouden volkstellingen is vastgesteld.

De varende bevolking blijkt sindsdien steeds te zijn teruggelopen (van 60 000 tot 38 000). Dit is in overeenstemming met de gegevens op grond van de beroepstellingen

over de beroepsbevolking, werkzaam in de bedrijfspgroep "binnenvaart". Want hoewel in 1930 nog wat meer mannen in deze bedrijfspgroep werkzaam waren dan in 1920 (45 000 tegen 41 000), was dit aantal in 1947 verminderd tot 34 000 en zijn in 1960 nog maar 26 000 mannen in deze bedrijfspgroep geteld.

Staat 1. Varende en rijdende bevolking 1920-1960

	1920		1930		1947		1960	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
	Absoluut							
Varende bevolking ..	32 195	27 769	30 032	24 913	23 459	18 593	20 266	17 435
Rijdende bevolking ..	2 414	2 309	5 571	5 224	6 144	5 811	11 128	10 275
Totale bevolking ..	3 410 262	3 455 052	3 942 676	3 992 889	4 791 443	4 834 056	5 706 874	5 755 090
	In % van de totale bevolking							
Varende bevolking ..	0,94	0,80	0,76	0,62	0,49	0,38	0,36	0,30
Rijdende bevolking ..	0,07	0,07	0,14	0,13	0,13	0,12	0,19	0,18

Volledigheidshalve zij toegevoegd, dat het aantal in deze bedrijfspgroep werkende vrouwen niet van grote betekenis is, zodat met de cijfers over de mannen is volstaan. Van meer belang is nog, dat in de beroepstellingscijfers niet alleen aan boord wonend(e) schippers en ander personeel op binnenvaartschepen zijn begrepen, doch ook het aan de wal wonende los- en laadpersoneel, kantoorpersoneel e.d. Een rechtstreeks verband tussen de ontwikkeling van beide cijferreeksen vereist dan ook het nodige voorbehoud. Op het verband met omvang en samenstelling van de binnenvloot kan hier niet nader worden ingegaan. Wel kan nog op een andere, uit de volkstelling zelf blijkende, relatie worden gewezen. Van de blijkens de beroepstelling bijna 9 300 mannelijke bedrijfshoofden met het beroep schipper (Volkstellingsuitkomsten, gelichtdrukte tabel 28) zijn ruim 7 500 (of 81%) aan boord van varende schepen geteld.

Hiertegenover staat, dat van de bijna 9 100 schippers in loondienst maar bijna 2 800 (of 31%) als behorende tot de varende bevolking zijn geteld. Een structuurwijziging in de binnenvaart, waarbij het aantal zelfstandige schippers afneemt en dat der schippers in loondienst stijgt, zou dus tot geringer wordende omvang van de varende bevolking kunnen leiden. In welke mate deze factor tot een lager aantal voor 1960 t.o.v. dat voor 1947 heeft bijgedragen valt niet te zeggen, aangezien overeenkomstige cijfers als hierboven voor 1960 vermeld, voor 1947 niet beschikbaar zijn.

Om dezelfde reden kan niet worden vastgesteld in hoeverre de teruggang samenhangt met een in 1960 grotere omvang van de categorie wel-aan-boord getelde, doch uiteindelijk in de uitkomsten bij hun gezin aan de wal verantwoorde, gehuwde mannen (zie blz. 10).

In tegenstelling tot de varende bevolking vertoont de rijdende bevolking, in absolute zin, een voortdurende toeneming (zie staat 1). Van 1930 op 1947 heeft deze groei gelijke tred gehouden met die van de totale Nederlandse bevolking. Van 1947 op 1960 is het percentage woonwageneigenaren onder de bevolking van 0,12 tot 0,19 gestegen. Het is niet uitgesloten, dat hierbij de sterke groei van de personeelsbezetting in de bedrijfstak "Bouw- en aanverwante bedrijven", van nog geen 300 000 beroepsbeoefenaren in 1947 tot meer dan 400 000 in 1960, een rol heeft gespeeld. Deze verandering zal immers mede hebben geleid tot een groter aantal in deze bedrijfstak werkzame personen, die met hun gezin een woonwagen bewonen op of in de nabijheid van de plaats van uitvoering van het onderhanden zijnde werk. Bij de telling van 1960 omvatte deze laatste categorie ruim 5 100 personen, wonende in ruim 1 400 woonwagens.

Een verdere analyse van de oorzaken van de toeneming der rijdende bevolking is niet mogelijk, omdat het over 1947 beschikbare cijfermateriaal hiertoe niet voldoende aanknopingspunten biedt.

Hoofdstuk III. Regionale spreiding van de varende en rijdende bevolking

Bij dit punt dient bedacht, dat voor deze mobiele bevolkingsgroepen de binding met een bepaalde gemeente in vele gevallen van toevallige aard is. Reeds een min of meer reële binding met de geboortegemeente is twijfelachtig. Veelal zal deze worden bepaald door de plaats, waar de ouders zich met hun schip of wagen op de datum van geboorte bevonden.

Bij de bewerking van de volkstellingsformulieren kwam dit duidelijk naar voren, doordat de tot één gezin behorende kinderen zelden allen in dezelfde gemeente waren geboren. De gemeente, waar de hierbedoelde personen in het bevolkingsregister zijn opgeno-

men, wordt minder door toevallige omstandigheden bepaald. In dit opzicht is in het algemeen sprake van een vrije keus van de betrokkenen dan wel, voor wat de leden van een gezin betreft, van het gezinshoofd. Dit geldt met name voor de velen, die na de laatste oorlog uit het Centrale bevolkingsregister zijn afgevoerd en in een gemeentelijk bevolkingsregister zijn opgenomen. In dit verband zij verwezen naar staat 2. Hieruit blijkt, dat, terwijl in 1947 nog 64% van de varende en 79% van de rijdende bevolking in het G.B.R. was opgenomen, dit in 1960 maar met 2 resp. 24% het geval was.

Staat 2. Varende en rijdende bevolking opgenomen in een gemeentelijk of in het Centrale bevolkingsregister

	Varende bevolking		Rijdende bevolking		Totaal	
	1947	1960	1947	1960	1947	1960
Absoluut						
Opgenomen in						
- een gemeentelijk bevolkingsregister ..	14 938	36 855	2 477	16 399	17 415	53 194
- het Centrale bevolkingsregister ..	27 114	846	9 478	5 064	36 592	5 910
Totaal	42 052	37 701	11 955	21 403	54 007	59 104
Verhoudingscijfers						
Opgenomen in						
- een gemeentelijk bevolkingsregister ..	35,5	97,8	20,7	76,3	32,2	90,0
- het Centrale bevolkingsregister ..	64,5	2,2	79,3	23,7	67,8	10,0
Totaal	100	100	100	100	100	100

Het ligt voor de hand te veronderstellen, dat de keuze van de gemeente van overschrijving door een zekere binding met deze gemeente is bepaald. Uiteraard kunnen daarbij ook zakelijke motieven een rol spelen, bijv. bij schippers, omdat in de betrokken gemeente het kantoor is gevestigd van de rederij, waarvoor wordt gevaren en om deze reden aldaar domicilie is gekozen (correspondentie-adres).

Een volledig overzicht van de gemeenten, waar de varende en rijdende bevolking op 31 mei 1960 in de bevolkingsregisters was opgenomen, is gegeven in de tabel op blz. 29 e.v. De totale varende bevolking blijkt te zijn gespreid over 461 en de totale rijdende bevolking over 434 van de 994 per genoemde datum bestaande gemeenten.

Staat 3 geeft, zowel in absolute cijfers als in procenten, de spreiding over de verschillende provincies in 1947 en in 1960, in vergelijking met een overeenkomstige verdeling van de totale Nederlandse bevolking.

Van de totale varende bevolking in 1960 behoort 39% tot de bevolking van een gemeente in Zuid-Holland. Voor een belangrijk deel is dit het

gevolg van de grote betekenis van Rotterdam als centrum van de binnenvaart. In het bevolkingsregister van deze gemeente waren 9 806 of 26% van alle tot de varende bevolking gerekende personen opgenomen. De vrij hoge percentages in de provincies Noord-Holland en Groningen (resp. 12% en 10% van het totaal) vinden hun oorsprong in de belangrijke concentraties in Amsterdam (3 750 personen of 10%) en in de stad Groningen (2 344 personen of 6%). In Limburg is meer dan de helft van de varende bevolking geconcentreerd in Maasbracht (1 272 personen of ruim 3% van het totaal), in Overijssel bijna de helft in Zwolle (904 personen of ruim 2% van het totaal).

De vergelijking met 1947 wordt bemoeilijkt door de omstandigheid, dat toen de meerderheid van de varende bevolking nog in het Centrale bevolkingsregister was opgenomen. De verschuivingen tussen de relatieve sterkte in de afzonderlijke provincies is dan ook mede veroorzaakt door de administratieve overschrijvingen uit het C.B.R. naar de gekozen gemeenten van opneming.

Staat 3. Varende en rijdende bevolking per provincie

	Varende bevolking					Rijdende bevolking					Totale Nederlandse bevolking	
	1947		1960		Toeneming t.o.v. 1947 in %	1947		1960		Toeneming t.o.v. 1947 in %	1947	1960
	Abs.	In %	Abs.	In %		Abs.	In %	Abs.	In %			
Groningen	1 812	4,3	3 898	10,3	115	231	1,9	801	3,7	247	4,7	4,2
Friesland	1 751	4,2	1 981	5,3	13	359	3,0	565	2,6	57	4,8	4,2
Drenthe	841	2,0	984	2,6	17	208	1,7	821	3,8	295	2,8	2,7
Overijssel ...	1 078	2,5	2 222	5,9	106	273	2,3	1 833	8,6	571	6,6	6,8
Gelderland ...	870	2,1	2 115	5,6	143	241	2,0	2 035	9,5	744	10,7	11,1
Utrecht	353	0,8	653	1,7	85	141	1,2	1 078	5,1	665	5,7	5,9
Noord-Holland	1 214	2,9	4 504	12,0	271	239	2,0	1 954	9,1	718	18,4	17,9
Zuid-Holland .	4 536	10,8	14 664	38,9	223	258	2,2	2 374	11,1	820	23,7	23,6
Zeeland	801	1,9	1 654	4,4	106	53	0,4	301	1,4	468	2,7	2,5
Noord-Brabant	1 143	2,7	1 977	5,2	73	280	2,4	2 655	12,4	848	12,3	13,0
Limburg	528	1,3	2 176	5,8	312	124	1,0	1 887	8,8	1 422	7,1	7,7
C.B.R.	27 114	64,5	846	2,2	-97	9 478	79,3	5 064	23,7	-47	0,5	0,1
Nederland 1) .	42 052	100	37 701	100	-10	11 955	100	21 403	100	79	100	100

1) Inclusief de IJsselmeerpolders.

Een toeneming, verhoudingsgewijs aanmerkelijk sterker dan in de andere provincies, vertonen Noord- en Zuid-Holland en Limburg, voornamelijk gevolg van hogere aantallen in Amsterdam, Rotterdam en Maasbracht.

Voor de rijdende bevolking valt een meer gelijkmatige spreiding te constateren. Blijkens de aan het slot opgenomen tabel met gemeentelijke cijfers zijn in 3 gemeenten (Groningen, Amsterdam en 's-Gravenhage) meer dan 500 woonwageneigenaren ingeschreven. Daarnaast

zijn in het bevolkingsregister van 18 gemeenten, verdeeld over bijna alle provincies, van 200 tot 500 tot deze bevolkingsgroep behorende personen opgenomen.

De vergelijking met 1947 stuit op dezelfde moeilijkheden als hierboven t.a.v. de varende bevolking vermeld. Per saldo is de toeneming het grootst geweest in Limburg. Evenals in 1947 is ook in 1960 het aantal bewoners van woonwagens, dat in een Zeeuwse gemeente is opgenomen, slechts gering.

Hoofdstuk IV. Samenstelling van de varende en rijdende bevolking

A. VARENDE BEVOLKING

ALGEMEEN

De varende bevolking volgens de uitkomsten van de volkstelling omvat meer dan de eigenlijke schippersbevolking. Tot laatstbedoelde categorie zijn gerekend alle aan boord van een schip wonende hoofden van huishoudens en alleenstaanden, die het beroep uitoefenen van schipper (zelfstandig of in loondienst, beroepcode 6012) of van stuurman, machinist of schippersknecht op een binnenschip (beroepcode resp. 6014, 6022 of 6113) en voorts alle aan boord wonende leden van de betrokken huishoudens, onafhankelijk van het eventueel door hen zelf uitgeoefende beroep.

Deze schippersbevolking telde 34 939 personen of wel 93% van de totale varende bevolking. De rest van de varende bevolking, te weten 2 762 personen of 7% v/h totaal bestond uit hoofden van huishoudens (met de leden van hun huishouden) en alleenstaanden met de meest uiteenlopende beroepen of zonder beroep. Een afzonderlijke beschouwing van deze zeer heterogene restgroep heeft weinig betekenis en in het algemeen is dan ook volstaan met het toelichten van de beschikbare gegevens over de schippersbevolking.

Slechts in de gevallen, dat voor deze categorie ten aanzien van bepaalde gezichtspunten geen afzonderlijke gegevens beschikbaar waren, zijn de gegevens over de totale varende bevolking als uitgangspunt genomen. Gezien de reeds gebleken geringe omvang van bedoelde restgroep zijn de hieraan verbonden bezwaren niet van doorslaggevende betekenis.

LEEFTIJDVERDELING

De leeftijdsverdeling van de varende bevolking vertoont verschillende afwijkingen van die van de totale bevolking, welke o.m. verband houden met de gevarieerde samenstelling van deze bevolking.

Enig inzicht in aard en omvang van de afwijkingen is dan ook alleen mogelijk door vergelijking van de afzonderlijke onderdelen van de varende bevolking met overeenkomstige groepen van de gehele bevolking.

Men moet daarbij uitgaan van verschillende gezichtspunten en in het hiernavolgende zijn het beroep en de plaats in het huishouden gekozen, waarbij voor wat de varende bevolking betreft de cijfers, voor zover mogelijk, zijn beperkt tot die voor de eigenlijke schippersbevolking.

Staat 4. Schippers en overig personeel op schepen naar leeftijd

	Aan boord wonend		Algemeen totaal volgens beroepstelling		Aan boord wonend in % van het algemeen totaal per leeftijdsgroep
	Absoluut	In %	Absoluut	In %	
Schippers zelfstandig					
< 25	309	4,1	377	4,1	82,0
25 - 34	1 696	22,5	1 916	20,6	88,5
35 - 44	2 002	26,5	2 327	25,0	86,0
45 - 54	1 943	25,7	2 487	26,7	78,1
55 - 64	1 288	17,1	1 742	18,7	73,9
65 +	308	4,1	460	4,9	67,0
Totaal	7 546	100	9 309	100	81,1
Schippers in loondienst					
< 25	215	7,8	801	8,8	26,8
25 - 34	893	32,3	2 070	22,8	43,1
35 - 44	748	27,2	2 154	23,7	34,7
45 - 54	575	20,8	2 286	25,2	25,2
55 - 64	302	10,9	1 629	17,9	18,5
65 +	28	1,0	149	1,6	18,8
Totaal	2 761	100	9 089	100	30,4
Overig scheepspersoneel, excl. medew. gezinsleden					
< 25	1 044	51,0	3 984	49,1	26,2
25 - 34	593	29,0	1 865	23,0	31,8
35 - 44	218	10,6	932	11,4	23,4
45 - 54	111	5,4	732	9,0	15,2
55 - 64	62	3,0	549	6,8	11,3
65 +	20	1,0	57	0,7	35,1
Totaal	2 048	100	8 119	100	25,2

Staat 4 geeft de leeftijdsverdeling van de aan boord wonende schippers (zelfstandig en in loondienst) en van het overige aan boord wonende scheepspersoneel, onder toevoeging van eenzelfde verdeling voor de overeenkomstige beroepscategorieën onder de totale bevolking. Vanwege het grote aantal medewerkende echtgenoten en kinderen onder het aan boord wonende "overige scheepspersoneel" zijn deze medewerkenden 1), ter bereiking van een zuiverder vergelijking, buiten beschouwing gelaten.

Bij vergelijking van de verhoudingscijfers in de kolommen 3 en 5 voor de zelfstandige schippers blijkt een wat jonger leeftijdsopbouw voor de aan boord wonenden dan voor deze beroepsgroep als geheel. Van eerstgenoemde categorie was 53% jonger dan 45 jaar, van de totale groep 50%. Eenzelfde, doch van wat meer betekenis zijnd verschil, bestaat voor de schippers in loondienst. Van de aan boord wonenden is 67% beneden 45 jaar tegen maar 55 procent van alle schippers in loondienst tezamen (kolommen 8 en 10). Ook ten aanzien van het overige scheepspersoneel tonen de cijfers (kolommen 13 en 15) een relatief sterker aandeel van de jongeren onder degenen die aan boord verblijven (91% beneden 45 jaar tegen 84% voor de gehele groep).

De hierboven genoemde verhoudingscijfers wijzen tevens op een aanmerkelijk leeftijdsverschil tussen de aan boord wonenden van elke categorie: van de aan boord wonende zelfstandige schippers was 53% beneden 45

jaar, van de schippers in loondienst 67% en van het overige personeel niet minder dan 91%.

De in kolom 6 vermelde verhoudingscijfers belichten de leeftijdsverschillen op andere wijze. Voor elk van de drie beroepscategorieën geldt met een enkele uitzondering van ondergeschikte betekenis, dat onder daartoe behorende personen van 25 jaar en ouder het percentage aan boord wonenden lager is naarmate de leeftijd hoger is.

Vermeldenswaard zijn nog de totaalcijfers in deze kolommen: van de zelfstandige schippers woont 81% aan boord, van die in loondienst maar 30% en van het overige scheepspersoneel een nog geringer deel, nl. maar 26%.

De leeftijdsverdeling kan ook worden bezien in verband met de plaats in het huishouden.

Staat 5 geeft een vergelijking tussen de hoofden van huishoudens onder de aan boord wonende schippers, zowel zelfstandig als in loondienst, het overige scheepspersoneel en onder alle hoofden van huishoudens met beroep. De aantallen geven de hoofden van huishoudens volgens de definitie 1947, hetgeen voor deze categorie van varenden nauwelijks verschil uitmaakt (vergelijk staat 9).

1) Onder "medewerkende gezinsleden" zijn in het kader van de beroepstelling verstaan de in het voor eigen rekening uitgeoefende bedrijf van een gezinshoofd al dan niet tegen betaling (of gedeeltelijke betaling) medewerkende echtgenote en kinderen.

Staat 5. Hoofden van huishoudens (definitie 1947) onder schippers en overig scheepspersoneel naar leeftijd

	Schippers				Overig scheepspersoneel		Totaal met beroep onder de eigenlijke schippersbevolking		Totale Nederlandse beroepsbevolking
	Zelfstandig		In loondienst		Abs.	In %	Abs.	In %	
	Abs.	In %	Abs.	In %					
< 25	239	3,4	150	5,9	237	30,7	626	6,3	2,9
25 - 34	1 581	22,6	853	33,3	353	45,9	2 787	26,8	23,9
35 - 44	1 903	27,1	715	27,8	118	15,3	2 736	26,3	27,5
45 - 54	1 842	26,2	546	21,3	44	5,7	2 432	23,5	24,8
55 - 64	1 187	16,9	278	10,8	15	1,9	1 480	14,3	17,3
65 +	262	3,8	23	0,9	4	0,5	289	2,8	3,6
Totaal	7 014	100	2 565	100	771	100	10 350	100	100

Voor alle hoofden van huishoudens onder de eigenlijke schippersbevolking in totaal (kolom 9) blijkt een wat jongere leeftijdsopbouw dan voor die onder de gehele beroepsbevolking (kolom 10). Van eerstgenoemde groep is 33% nog jonger dan 35 jaar, van de tweede maar 27%. Dit verschil wordt niet veroorzaakt door een afwijkende leeftijdsverdeling voor de categorie zelfstandige schippers (kolom 3), welke maar heel weinig afwijkt van die voor alle hoofden van huishoudens met beroep. Het zijn de hoofden van huishoudens onder de schippers in loondienst en inzonderheid die onder het overige scheepspersoneel,

welke een zeer sterke bezetting van de jongere leeftijdsgroepen te zien geven (resp. 39 en 77% beneden 35 jaar tegenover de reeds genoemde 33 en 27% voor die onder de zelfstandige schippers resp. onder de gehele beroepsbevolking).

Tot de eigenlijke schippersbevolking behoren mede bijna 9 800 echtgenotes en ruim 13 100 kinderen. De leeftijdsverdeling van aan boord wonende echtgenotes en kinderen is evenwel alleen beschikbaar voor de totale varende bevolking en in dit geval dienen dus laatstbedoelde cijfers als uitgangspunt te worden genomen. Dit is verantwoord geacht,

aangezien de tot de eigenlijke schippersbevolking behorende echtgenotes en kinderen resp. 94 en 92% uitmaken van die onder de gehele varende bevolking.

De desbetreffende cijfers zijn opgenomen in staat 6 tezamen met die voor de gehele Nederlandse bevolking.

Staat 6. Echtgenotes en kinderen naar leeftijd

	Varende bevolking		Totale Nederlandse bevolking
	Abs.	In %	
Echtgenotes			
< 20	158	1,5	0,6
20 - 24	1 209	11,6	6,0
25 - 29	1 501	14,4	11,7
30 - 34	1 485	14,3	12,9
35 - 39	1 577	15,1	13,4
40 - 44	1 279	12,3	11,2
45 - 49	1 081	10,4	10,9
50 - 54	922	8,8	9,9
55 - 59	658	6,3	8,3
60 - 64	359	3,4	6,4
65 +	194	1,9	8,7
Totaal	10 423	100	100
Kinderen			
0 - 4	5 649	40,7	24,4
5 - 6	1 582	11,4	8,6
7 - 9	1 084	7,8	12,9
10 - 14	2 048	14,8	22,2
15 - 19	2 064	14,8	16,0
20 +	1 464	10,5	15,9
Totaal	13 891	100	100

Staat 7. Kinderen aan boord en aan de wal naar leeftijd.

	Varende bevolking						Totale Nederlandse bevolking
	Aan boord		Aan de wal		Totaal		
	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	
0- 4 ..	5 649	45,5	99	2,3	5 748	34,2	29,0
5 ..	850	6,8	26	0,6	876	5,2	5,1
6 ..	732	5,9	129	2,9	861	5,1	5,1
7 ..	500	4,0	341	7,8	841	5,0	5,1
8 ..	305	2,5	507	11,5	812	4,8	5,1
9 ..	279	2,2	560	12,7	839	5,0	5,1
10 ..	273	2,2	539	12,3	812	4,8	5,1
11 ..	304	2,5	531	12,1	835	5,0	5,4
12 ..	434	3,5	457	10,4	891	5,3	5,7
13 ..	621	5,0	342	7,8	963	5,7	6,0
14 ..	416	3,3	171	3,9	587	3,5	4,3
15-19 ..	2 064	16,6	639	15,7	2 703	16,4	19,0
	12 427	100	4 395	100	16 822	100	100

Wat de echtgenotes betreft, valt het op, dat alle leeftijdsgroepen beneden de 45 jaar, en in sterker mate nog die beneden 30 jaar, zwaarder bezet zijn voor de varende bevolking (en naar mag worden aangenomen eveneens voor de inbegrepen schippersbevolking) dan voor de totale Nederlandse populatie.

Ook de aan boord wonende kinderen vertonen een jongere leeftijdsopbouw dan die in alle Nederlandse gezinnen tezamen. Van de kinderen onder de varende bevolking is 41% 0-4 jaar, van alle kinderen maar 24%. Voor de 5- en 6-jarigen geldt hetzelfde (tezamen 11% tegen 9%). Voor kinderen van oudere leeftijd is het omgekeerde het geval. De oorzaak moet vooral worden gezocht in de omstandigheid, dat een deel van de kinderen bij het bereiken van de schoolleeftijd in internaten dan wel bij familie of anderen aan de wal wordt ondergebracht om onderwijs te kunnen ontvangen en na de leerplichtige leeftijd ook voor het uitoefenen van een beroep.

In dit verband dient melding gemaakt van een speciale vraag op de telformulieren voor de varende en rijdende bevolking, waarin aan alle gehuwde of gehuwd geweest zijnde mannen en vrouwen opgave is verzocht van een aantal aan de wal wonende ongehuwde minderjarige kinderen, alsmede van hun woongemeente, geslacht, geboortedatum en de aard van het door hen op het moment van de telling genoten onderwijs of uitgeoefende beroep.

Daardoor was het mogelijk staat 7 samen te stellen, waarin mede de leeftijdsverdeling van de aan de wal verblijvende kinderen is opgenomen. Uit deze staat, welke is beperkt tot kinderen beneden 20 jaar, blijkt allereerst, dat van de kinderen beneden 6 jaar, thuisbehorende in de aan boord wonende gezinnen, nog maar een zeer beperkt aantal aan de wal is ondergebracht (6 499 aan boord en 125 aan de wal). Ook voor die van 6 jaar is dit aantal nog gering.

Voor de 7-jarigen wordt het aantal hoger. Voor de 8-12 jarigen overtreft het aantal kinderen aan de wal dat aan boord (1 595 aan boord en 2 594 aan de wal). Voor de 13-19 jarigen is de verhouding weer omgekeerd en is het aantal kinderen aan boord groter (3 101 tegen 1 206).

Bij vergelijking van de leeftijdsverdeling van het gezamenlijk aantal kinderen beneden 20 jaar aan boord en aan de wal met die beneden 20 jaar onder de gehele bevolking blijken geen grote verschillen. Onder de schipperskinderen hebben die beneden 5 jaar wat groter aandeel dan onder alle kinderen (34 tegen 29%). Een verschil in omgekeerde rich-

ting geldt voor de oudere kinderen, waarbij het niet is uigesloten, dat een aantal oudere, met een min of meer blijvende bestemming aan de wal, vertrokken kinderen niet zijn opgegeven.

PLAATS IN HET HUISHOUDEN EN BURGERLIJKE STAAT

De verdeling van de varende bevolking naar de plaats van de individuele personen in het huishouden, waartoe zij behoren, vertoont enige afwijkingen van de in dit opzicht onder de totale bevolking bestaande verhoudingen (zie staat 8). Onder de aan boord wonende bevolking zijn de hoofden van huishoudens (definitie 1960) en van gezinnen en ook de

Staat 8. Plaats in het huishouden.

	Schippers (zelfstandig en in loondienst)		Overig scheepspersoneel		Rest eigenlijke schippersbevolking		Totaal eigenlijke schippersbevolking		Totaal varende bevolking		Totale Nederlandse bevolking
	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	
Hoofden van huish., tevens gezinshoofd	9 203	89,3	714	14,0			9 917	28,8	10 745	28,5	23,0
Hoofden van huish., niet tevens gezinshoofd	390	3,8	22	0,4			412	1,2	442	1,2	1,0
Hoofden van gezinnen, niet tevens hoofd huish. 1)	7	0,1	40	0,8			47	0,1	79	0,2	0,7
Echtgenotes	4	0,0	2) 1 622	31,7	8 162	42,9	9 788	28,4	10 423	27,6	22,0
Kinderen	90	0,9	2) 1 890	37,0	11 138	56,0	13 118	36,7	13 891	36,8	44,1
Overige leden van huishoudens	122	1,2	507	9,9	221	1,1	850	2,5	892	2,4	5,9
Totaal in huishoudens	9 816	95,3	4 795	93,8	19 521	100	34 132	97,7	36 472	96,7	96,7
Alleenstaanden	491	4,7	316	6,2			807	2,3	1 229	3,3	3,3
Algemeen totaal	10 307	100	2) 5 111	100	19 521	100	34 939	100	37 701	100	100

1) Dit zijn de hoofden van zgn. "secundaire gezinnen", d.w.z. gezinnen die geen zelfstandige huishouding voeren, doch deel uitmaken van een huishouden, bijv. van dat van de vader of moeder v.h. gezinshoofd of van zijn echtgenote.

2) Inbegrepen 3 063 medewerkende gezinsleden (1 530 echtgenotes en 1 533 kinderen) in het gezinsbedrijf van de zelfstandige schippers.

echtgenotes wat sterker vertegenwoordigd dan onder de gehele bevolking en het omgekeerde geldt voor de kinderen en overige leden van huishoudens. De oorzaak dient voornamelijk te worden gezocht in de omstandigheid, dat een deel van de kinderen uit de aan boord levende schippersgezinnen aan de wal is ondergebracht, terwijl voorts de aan boord beschikbare ruimte in de regel niet veel gelegenheid biedt om in het huishouden niet-tot-het-gezin-behorende personen op te nemen.

Uit staat 8 blijkt ook, dat het aantal gezinshoofden (9 917 + 47 of 9 964) en het aantal echtgenotes (9 788) elkaar niet veel ontleedt. Eerstgenoemd aantal is wat hoger, omdat ook sprake is van gezinnen slechts bestaande uit een man (of vrouw) met kinderen. Bedoelde overeenstemming bestaat zowel voor de schippers (zelfstandig en in loondienst) als voor het overige scheepspersoneel. Uitgaande van de burgerlijke staat (zie staat 9) blijken nl. van de 10 268 mannen onder de schippers 9 248 gehuwd te zijn en woont van 9 046 of 98% van deze gehuwden tevens hun echtgenote aan boord. Van de 3 201 gehuwde mannen onder het overige scheepspersoneel waren belangrijk minder (maar 814) gehuwd, doch ook deze gehuwde mannen onder het personeel hadden nagenoeg alle (742 of 91%) hun vrouw aan boord.

Bij deze hoge percentages met hun echtgenote aan boord samenwonenden dient nog wel herhaald (zie blz.10), dat daarnaast ca 3 000

aan boord aangetroffen gehuwde mannen reeds bij hun gezin aan de wal waren geteld en derhalve niet in de Statistiek van de varende bevolking zijn opgenomen.

Houdt men ook met deze personen rekening dan komt men in totaal op ruim 13 000 aan boord levende gehuwde mannen, van wie ca.25% regelmatig voor kortere of langere tijd gescheiden leven van hun aan de wal wonend gezin.

Uit de eerder in deze paragraaf vermelde cijfers waren van de 9 788, blijkens staat 8 tot de eigenlijke schippersbevolking behorende echtgenotes, 9 046 de vrouw van een schipper en 742 van een man uit het overig scheepspersoneel.

Vermeldenswaard is nog dat van de echtgenotes van zelfstandige schippers (ca. 6 600 van alle 9 046 schippersvrouwen) 1 530 of maar 23% zich hebben opgegeven als aan boord in het bedrijf van de man medewerkende echtgenotes.

Aan de hand van de beschikbare gegevens en enkele ramingen op grond daarvan is t.a.v.de aan boord wonende kinderen nog de in staat 10 gegeven opstelling mogelijk.

Uit deze cijfers blijkt, dat voor de aan boord levende kinderen beneden 14 jaar van een voor deze leeftijdscategorie normale geslachtsverhouding sprake is, nl. 104 jongens per 100 meisjes tegen 105 per 100 onder de totale bevolking beneden 14 jaar.

Voor de kinderen van 14 jaar en ouder treedt

Staat 9. Schippers en overig scheepspersoneel naar burgerlijke staat.

	Gehuwd		Niet gehuwd		Totaal	
	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %
Schippers (zelfstandig en in loondienst)						
Mannen	9 248	90,1	1 020	9,9	10 268	100
Vrouwen	7	17,9	32	82,1	39	100
Totaal	9 255	89,8	1 052	10,2	10 307	100
Overig scheepspersoneel						
Mannen	814	25,4	2 387	74,6	3 201	100
Vrouwen	1 629	85,3	281	14,7	1 910	100
Totaal	2 443	47,8	2 668	52,2	5 111	100

1) Hiervan hebben 9 046 (98%) tevens hun echtgenote aan boord.

2) Idem 742 (91%).

3) W.o. 1 530 medewerkende echtgenotes.

4) W.o. 1 533 medewerkende kinderen (1 295 jongens en 238 meisjes).

een aanmerkelijk overwicht van jongens aan de dag (2 407 j. tegen 1 564 m.).

Bij onderscheiding naar de leeftijd blijkt, dat het verschil overwegend wordt veroorzaakt door een groter aantal jongens onder de kinderen van 20 jaar en ouder (1 030 jongens tegen 434 meisjes). Bij deze afwijking dient inzonderheid gedacht aan meisjes die gehuwd zijn, haar eigen gezin hebben en bij de volkstelling niet meer als "kind" in het ouderlijk gezin zijn geteld. Het dan nog resterende verschil onder de kinderen van 14-19 jaar (1 377 jongens tegen 1 130 meisjes) kan overwegend worden verklaard uit het aantal op de vragenlijsten opgegeven aan de wal verblijvende ongehuwde minderjarige kinderen: in totaal 399 jongens en 543 meisjes van 14 jaar en ouder, onder wie 367 jongens en 497 meisjes van 14-19 jaar. Voor het totaal aantal 14-19 jarige schipperskinderen komt men dan op 1 744 jongens en 1 627 meisjes of wel 107 jongens op 100 meisjes tegen 104 op 100 voor dezelfde leeftijdsgroep onder de gehele bevolking.

Uit staat 10 blijkt voorts nog, dat de aan boord wonende jongens (2 150) merendeels een beroep uitoefenen (1 800) en in verband met de aard van dit beroep (schipper en schippersknecht) aan boord verblijven en voor de meerderheid (1 300 van de 1 700) als mede-

Staat 10. Aan boord wonende kinderen.

	Jongens	Meisjes	Totaal
Totaal aantal kinderen aan boord .	7 462	6 429	13 891
v.w.: beneden 14 jaar	5 055	4 865	9 920
14 jaar of ouder	2 407	1 564	3 971
Inbegrepen kinderen van 14 jaar en ouder, behorende tot de eigenlijke schippersbevolking	2 150	1 400	3 550
v.w.: met een beroep	1 800	300	2 100
v.w.: met het beroep schipper of schippersknecht	1 717	263	1 980
v.w.: als medewerkend kind	1 295	238	1 533

werkende zoon hun vader assisteren. Het is niet uitgesloten, dat dit eveneens het geval is voor een deel van de anderen, doch dat deze zich als "werkzaam in loondienst" hebben opgegeven. Van de aan boord wonende meisjes van 14 jaar en ouder (1 400) heeft maar een gering aantal (300) een beroep opgegeven, overwegend als medewerkende dochter.

GEZINSGROOTTE

Staat 11 geeft een verdeling naar het kindertal in de gezinnen onder de varende bevolking en voor schippers en overig scheepspersoneel afzonderlijk onder toevoeging van eenzelfde verdeling van alle Nederlandse gezinnen.

Er blijkt een belangrijk onderscheid tussen de varende bevolking enerzijds en de gehele bevolking anderzijds, t.w. een relatief aanmerkelijk groter aantal gezinnen zonder kinderen en met 1 kind onder de varende bevolking en een omgekeerde relatie t.a.v. de gezinnen met 3 of meer kinderen.

Volledigheidshalve dient hierbij vermeld, dat het totaal aantal kinderen onder de varende bevolking, waarop de verdeling in staat 11 betrekking heeft, ongeveer 500 minder bedraagt dan het aantal werkelijk aan boord wonende kinderen volgens staat 8 (13 891).

Staat 11. Gezinnen naar kindertal.

	Varende bevolking						Alle Nederlandse gezinnen
	Totaal		waaronder gezinnen van				
			schippers (zelfstandig en in loond.)		overig scheepspersoneel		
Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %		
Gezinnen met:							
0 kinderen	3 281	30,3	2 761	30,0	284	37,7	26,6
1 kind	3 772	34,9	3 213	34,9	266	35,3	23,9
2 kinderen	2 437	22,5	2 114	23,0	146	19,4	21,3
3 kinderen	877	8,1	763	8,3	38	5,0	12,5
4-6 kinderen	431	3,9	340	3,7	20	2,6	13,0
7 of meer kinderen	26	0,3	19	0,1	-	-	2,7
Totaal gezinnen	10 824	100	9 210	100	754	100	100
Totaal kinderen aan boord 1)	13 403		11 377		765		
Gemiddeld per gezin	1,2		1,2		1,0		
Totaal kinderen < 21 aan de wal 2)	4 200		3 987		213		
Gemiddeld per gezin	0,4		0,4		0,3		
Totaal alle kinderen	17 603		15 364		978		
Gemiddeld per gezin	1,6		1,7		1,3		1,9

1) Excl. o.a. 500 administratief getelde kinderen.

2) Geocorrigeerd voor aan de wal wonende kinderen van aan boord wonen gehuwden, niet geteld als gezinshoofd (gezin aan de wal).

Dit verschil is als volgt te verklaren. Bij de controle van de telformulieren met de gemeentelijke bevolkingsregisters bleek o.m. een aantal personen behorende tot de varende bevolking niet te zijn geteld, bijv. ten gevolge van langdurig verblijf op een schip in het buitenland. Voor deze personen is aan de hand van de gegevens uit de bevolkingsadministratie alsnog een vragenlijst ingevuld (zgn. administratieve telling). Onder deze groep zijn ± 500 kinderen aangetroffen. Het bleek niet meer mogelijk deze kinderen in te delen bij de gezinnen, waartoe ze in feite behoorden. Hierdoor is, zoals gezegd, het aantal kinderen per gezin voor de varende bevolking, alsmede voor de schippers en het personeel op schepen, zoals dit is opgenomen in staat 11, enigermate te laag.

Gezien de geringe relatieve omvang van deze niet te verdelen groep zal het ontbreken daarvan echter maar weinig invloed hebben op de onderlinge verhoudingen, zoals deze uit staat 11 naar voren komen. De belangrijkste oorzaak van de grote verschillen in kindertal bij de varende bevolking en de totale bevolking dient evenals t.a.v. de leeftijdsverdeling van de kinderen, te worden gezocht in de omstandigheid, dat in de cijfers voor de varende bevolking alleen de aan boord verblijf houdende kinderen zijn begrepen. Daarom zijn aan staat 11 wederom de cijfers toegevoegd over de aan de wal verblijvende kinderen.

Aangezien een verdeling over de gezinnen, waartoe zij behoren, niet beschikbaar is moet de vergelijking t.a.v. het totaal aantal schipperskinderen beperkt blijven tot het gemiddeld aantal (< 21 jaar) per gezin. Voor de varende bevolking blijkt dit gemiddelde 1,6 te bedragen en voor de gehele bevolking 1,9.

Dit verschil mag niet als indicatie van een lagere vruchtbaarheid van de varende bevolking te worden gezien. Allereerst dient nog rekening te worden gehouden met de eerder vermelde 500 "administratief" getelde kinderen, waardoor het gemiddelde voor de varende bevolking op 1,7 komt. Voorts is het niet uitgesloten, dat, zoals eerder reeds opgemerkt, niet alle aan de wal verblijvende minderjarige kinderen zijn opgegeven. Bovendien is er bij de bespreking van staat 6 reeds op gewezen, dat bij de varende bevolking onder de echtgenoten de jongere leeftijdsgroepen sterker zijn vertegenwoordigd (69 tegen 56% jonger dan 45 jaar, m.a.w. onder de varende bevolking een relatief groter aantal jonge gezinnen, waar zeker nog gezinsvermeerdering valt te verwachten).

Staat 11 toont ook een verschil tussen het aantal kinderen per gezin onder de schippers en onder het overige personeel op schepen.

Van de gezinnen van schippers blijft 65% geen of 1 kind aan boord, terwijl dit voor 73% van de gezinnen onder het overige personeel het geval is. Anderzijds heeft 35% van de schippersgezinnen 2 of meer kinderen aan boord, tegen maar 27% van die onder het personeel.

Dat het aantal kinderen aan boord voor het overige personeel zoveel lager ligt dan voor de schippers, wordt niet veroorzaakt doordat eerstgenoemde groep een groter aantal kinderen aan de wal heeft ondergebracht. Uit de aan staat 11 toegevoegde cijfers blijkt het tegendeel: het gemiddeld aantal kinderen aan de wal is juist hoger voor de schippers.

De mogelijke invloed van een verschil in leeftijdsverdeling kan hier alleen worden benaderd door vergelijking van deze verdeling voor de gehuwde mannen onder de schippers en

onder het overige scheepspersoneel. De desbetreffende cijfers volgen hieronder:

	Gehuwde mannen onder schippers		overig personeel	
- 24 jaar	3,4		30,4	
25 - 29 jaar	12,3		30,2	
30 - 34 jaar	13,3		14,9	
35 - 44 jaar	28,0		15,1	
45 jaar e.o.	43,0		9,4	
Totaal	100		100	

Voor de echtgenotes uit beide groepen mogen overeenkomstige verhoudingen worden aangenomen. Dit betekent een zodanig groot overwicht van jonge gezinnen onder het overige scheepspersoneel, dat daaraan de lagere gezinsgrootte van deze groep, zo niet volledig dan toch in belangrijke mate, mag worden toegeschreven.

Staat 12. Kerkelijke gezindte.

	Varende bevolking						Totale Nederlandse bevolking
	Totaal		w.o. met het beroep				
			schippers (zelfstandig en in loondienst)		overig scheepspersoneel		
Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %		
Rooms-katholiek	9 785	26,0	2 620	25,4	1 382	27,0	40,4
Nederlands-hervormd	15 514	41,1	4 514	43,8	2 123	41,6	28,3
Gereformeerd	5 188	13,8	1 453	14,1	701	13,7	9,3
Overige kerk. gezindte	995	2,6	231	2,2	149	2,9	3,6
Geen kerk. gezindte	6 219	16,5	1 489	14,5	756	14,8	18,4
Totaal	37 701	100	10 307	100	5 111	100	100

de gereformeerden (14 tegen 9%). Het percentage onkerkelijken blijft achter (bijna 15% onder de schippers en het overig scheepspersoneel tegen ruim 18% onder de gehele bevolking).

NATIONALITEIT

Van de totale varende bevolking, d.w.z. van

Staat 13. Nationaliteit

	Varende bevolking						Totale Nederlandse bevolking
	Totaal		w.o. met beroep				
			Schippers (zelfstandig en in loondienst)		Overig scheepspersoneel		
Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %		
Enkele nationaliteit							
Nederlandse	37 568	99,4	10 281	99,9	5 070	99,1	98,9
Belgische	35	0,1	2	0,0	4	0,1	0,2
Duitse	60	0,2	12	0,1	20	0,4	0,3
Franse	12	0,0	2	0,0	4	0,1	0,0
Overige	37	0,1	4	0,0	5	0,1	0,4
Dubbele nationaliteit							
Nederlandse en and.	48	0,1	2	0,0	-	-	0,1
Overige combinaties	-	-	-	-	-	-	0,0
Zonder nationaliteit	21	0,1	4	0,0	8	0,2	0,1
Totaal	37 781	100	10 307	100	5 111	100	100

KERKELIJKE GEZINDTE

Gegevens over de verdeling naar kerkelijke gezindte van de eigenlijke schippersbevolking als geheel zijn niet beschikbaar. Wel geeft staat 12, naast deze verdeling voor de totale varende bevolking, tevens die voor de schippers en het overige scheepspersoneel. De percentages voor deze twee categorieën lopen niet veel uiteen en wijken bovendien maar weinig af van die voor de totale varende bevolking, zodat laatstbedoelde verdeling voor de eigenlijke schippersbevolking mag worden aangenomen.

Bij vergelijking met de verhoudingen onder de totale bevolking blijkt het percentage rooms-katholieken onder de varende bevolking belangrijk lager te liggen (26% tegen 40% onder de gehele bevolking) en dat voor Nederlands-hervormden aanmerkelijk hoger (41 tegen 28%). Dit laatste geldt eveneens voor

alle aan boord van binnenschepen wonende personen, voor zover ingeschreven in het bevolkingsregister van een Nederlandse gemeente of in het Centrale bevolkingsregister, hebben slechts 165 (99 mannen en 66 vrouwen) niet de Nederlandse nationaliteit (zie staat 13). Voorts hadden 48, overwegend vrouwen, naast de Nederlandse nog een andere nationaliteit.

GENOTEN ONDERWIJS

Van de gehele varende bevolking heeft nauwelijks één procent, wat algemeen vormend onderwijs betreft, meer dan lager onderwijs genoten en dit geldt zowel voor degenen zonder als met beroep (zie staat 14). Van laatstbedoelde categorie hadden bijna 1 100 daar-

naast nog beroepsonderwijs genoten, doch wat het opleidingsniveau aangaat (bepaald door combinatie van alle genoten en voltooidvormen van onderwijs) kwam toch maar 8% boven het lager niveau. Voor het overig scheepspersoneel (10%) was de situatie in dit opzicht nog iets gunstiger dan voor de schippers (7%).

Staat 14. Genoten onderwijs

	Met beroep		Zonder beroep 1)	
	Abs.	In %	Abs.	In %
Totale varende bevolking	16 792	100	10 737	100
Meer alg. vormend onderwijs dan l.o.	185	1,1	153	1,4
Meer dan lager opleidingsniveau w.o. met beroepsonderwijs	1 330	7,9		
w.o. a. Schippers	1 074	6,4		
Meer alg. vormend onderwijs dan l.o.	10 307	100		
Meer dan lager opleidingsniveau w.o. met beroepsonderwijs	81	0,8		
b. Overig scheepspersoneel	741	7,2		
Meer alg. vormend onderwijs dan l.o.	623	6,0		
Meer dan lager opleidingsniveau w.o. met beroepsonderwijs	5 111	100		
Meer alg. vormend onderwijs dan l.o.	82	1,6		
Meer dan lager opleidingsniveau w.o. met beroepsonderwijs	506	9,9		
Totale Nederlandse bevolking	395	7,7		
Meer alg. vormend onderwijs dan l.o.		100		100
Meer dan lager opleidingsniveau w.o. met beroepsonderwijs		16,8		7,8
		43,9		
		22,6		

1) Zonder de kinderen beneden 14 jaar en de nog dagonderwijs genietenden van 14 jaar en ouder.

Dat beide categorieën echter belangrijk achterblijven bij de beroepsbevolking als

geheel, blijkt bij vergelijking van genoemde cijfers met die in onderstaand overzicht:

	méer dan lager opleidingsniveau
Bedrijfshoofden landbouw	34%
Overige bedrijfshoofden met personeel	45%
Overige bedrijfshoofden zonder personeel	33%
Vrije beroepen	88%
Hogere employés	92%
Overige employés, ink. per jaar f 5 500 en meer	81%
Overige employés, ink. per jaar tot f 5 500.	63%
Landarbeiders	18%
Overige arbeiders, ink. per jaar f 5 500 en meer	44%
Overige arbeiders, ink. per jaar tot f 5 500	27%
Gehele beroepsbevolking	44%

Bij de volkstelling zijn geen gegevens beschikbaar gekomen over de aard van het onderwijs van de nog-dagonderwijs-genietenden, aangezien de periodieke onderwijsstatistiek

ken hieromtrent een meer exacte en meer gedetailleerde informatie kunnen verschaffen. In hoeverre de aan boord wonende kinderen dan ook onderwijs genieten en bijv. de zgn. lig-

plaatscholen bezoeken, is op grond van de telling niet bekend. Hiervoor zij verwezen naar de enkele malen door het C.B.S. op grond van speciaal onderzoek gepubliceerde cijfers, laatstelijk in de "Statistiek van het onderwijs aan kinderen van de bevolking zonder vaste woonplaats, 1960".

Over de scholen, bezocht door de aan de wal verblijvende kinderen van aan boord wonende ouders, heeft de reeds vermelde extra-vraag over deze kinderen op de vragenlijsten voor de varende en rijdende bevolking enige informatie opgeleverd.

T.a.v. de varende bevolking bleek het volgende. Van de bijna 4 500 opgegeven aan de wal verblijvende minderjarige kinderen waren ruim 100 nog beneden 6 jaar, excl. die op scholen voor voorbereidend onderwijs. Voorts genoten bijna 3 400 dagonderwijs in enigerlei vorm. Verder is voor ruim 430 kinderen opgegeven, dat zij aan de wal in een beroep werkzaam waren. Voor de restgroep van ruim 550 kinderen zijn geen bijzonderheden opgegeven. Blijkens hun leeftijd valt ruim de helft van hen echter nog in de leerplichtige leeftijd, zodat het werkelijke aantal aan de wal verblijvende en nog-dagonderwijs-genietende schipperskinderen hoger is dan de eerder vermelde 3 400. Een verdeling van laatstgenoemd aantal naar de aard van de bezochte scholen volgt hieronder:

Kleuteronderwijs	19	kinderen
Lager onderwijs (M.)u.l.o.	2 808	"
V.h.m.o.	236	"
Hoger onderwijs	59	"
	3	"
Lager beroepsonderwijs	223	"
Kweekschool	9	"
H.t.s.	2	"
Overig of onbekend	38	"

B. RIJDENDE BEVOLKING

ALGEMEEN

De rijdende bevolking is samengesteld uit een aantal, zeer verschillende en moeilijk te onderscheiden, categorieën.

Wanneer in het algemeen wordt gesproken of geschreven over "de woonwagenbevolking" dan gaan de gedachten in de eerste plaats uit naar een categorie van enigermate buiten de normale gemeenschap staande personen, die een min of meer zwerfend bestaan leiden en behorende tot families, die reeds gedurende een aantal generaties in een woonwagen hebben gewoond en voor wie dit dus langzamerhand een traditie is geworden. Deze traditie wordt gehandhaafd, ondanks het feit dat voor een aantal betrokkenen het zwerfend bestaan is vervangen door een vaste standplaats voor hun woonwagen. In het algemeen wordt voor deze groep ook gedacht aan de uitoefening van een aantal specifieke beroepen, zoals handelaar in oude materialen, scharenslijper, ketel-lapper, stoelenmatter, mandenmaker, venter in galanterieën e.d. Intussen worden onder de bij de volkstelling tot de zgn. rijdende

bevolking gerekende personen velen aangetroffen, van wie op grond van het door hen uitgeoefende beroep dan wel uit de aard van de bedrijfstak, waarin zij werkzaam zijn, vaststaat, dat zij zeker niet tot de eerstbedoelde categorie kunnen worden gerekend.

Uiteindelijk bleek het beroep dan ook nog het meest bruikbare criterium om tot een bepaalde groepsvorming te komen. Voorts weesde praktijk uit, dat een groter aantal personen viel te rubriceren, indien daarbij niet van de rubricering volgens de beroeps- doch van die volgens de bedrijfsindeling werd uitgegaan. Slechts voor de reeds hierboven besproken categorie van bewoners van woonwagens vormt de aard van het beroep een meer sprekende indicatie. Toch leverde toepassing van de bedrijfsindeling ook voor deze groep geen overwegende bezwaren, omdat de betrokkenen hun beroep vrijwel steeds als zelfstandige of als medewerkend gezinslid uitoefenen, waardoor het weinig verschil uitmaakt of de beroeps- dan wel de bedrijfsindeling wordt gebruikt (bijv. mandenmaker - mandenmakerijen; scharenslijpers - gereedschapslijperijen).

Tot de hierbedoelde groep zijn in de eerste plaats gerekend de personen werkzaam in de groot- en kleinhandel in oude materialen en afvalstoffen, alsmede in de overige kleinhandel. Daarnaast zijn hierbij ingedeeld de personen werkzaam in een parapl- en mandenmakerij, een rietmeubelmakerij, een stoelenmatterij en een gereedschapslijperij. Ook personen, werkzaam bij het toneel of in de muziek, vormen een onderdeel van deze groep, voor zover ze niet werken bij circus- of kermisbedrijven.

Naast deze categorie, verder als traditionele woonwagenbevolking aangeduid, zijn als tweede groep gevormd de in woonwagens gehuisveste personen werkzaam in circussen en/of op kermissen. Hieronder vallen niet alleen circus- en/of kermisartisten, doch alle in de betrokken bedrijfssubgroep "circus- en kermisgezelschappen" werkzame personen, uiteraard voor zover in een woonwagen gehuisvest. Een derde groep bestaat uit de personen werkzaam in de bedrijfsklassen "bouw- en aanverwante bedrijven" en "cultuurtechnische werken". Voor een aantal in deze bedrijfsklassen werkzame personen is het gebruikelijk om, al dan niet tezamen met hun eventuele gezin, een woonwagen te bewonen op of in de nabijheid van het terrein der werkzaamheden.

Ook in het bij de uitvoering van deze werkzaamheden betrokken wegvervoer (vervoer van zand, grind, bouwmaterialen e.d.) komt deze situatie voor, zodat ook de daarin werkzame personen tot de bovengenoemde groep zijn gerekend.

Ten slotte zijn naast de reeds genoemde groepen nog personen in woonwagens aangetroffen, die niet tot een bepaalde groep met een specifiek eigen karakter zijn samen te voegen. Het gaat hierbij om een aantal beroepen van zeer verschillende aard, naar men mag aannemen mede van personen, die alleen door gebrek aan woonruimte een woonwagen als woonverblijf hebben gekozen. Voorts zijn nog een groot aantal personen in woonwagens ge-

teld zonder beroep of waarvan het beroep niet bekend was (bijv. administratief getelden). Een aantal van hem zal zeker tot één van de drie bovengenoemde groepen behoren. In hoeverre dit het geval is, kon niet worden vastgesteld. Het heeft dan ook weinig betekenis de heterogeen samengestelde restgroep nader in details te bezien.

Hieronder volgt een overzicht van de totale sterkte van elk der onderscheiden categorieën:

Totaal rijdende bevolking	21 403 (100%)
w.o. traditionele woonwagenbevolking	9 775 (45,7%)
circus- en kermisbedrijven	2 011 (9,4%)
bouw- en aanverwante bedrijven	5 135 (24,0%)
restgroep	4 482 (20,9%)

Tot elk van deze groepen zijn gerekend alle daartoe gerekende hoofden van huishoudens en alleenstaanden, alsmede de leden van bedoelde huishoudens, deze laatste onafhanke-

lijk van het eventueel door hen zelf uitgeoefende beroep. Om ook de leden van huishoudens (echtgenotes, kinderen, verwanten en overige leden) onder te brengen in dezelfde groep als het hoofd van het betrokken huishouden, was het noodzakelijk de individuele vragenlijsten per huishouden samen te voegen. Voor de reeds besproken varende bevolking was een dergelijke vrij omvangrijke bewerking van het bovendien veel grotere telmateriaal niet noodzakelijk, omdat de eigenlijke schippersbevolking bijna 93% uitmaakte van de totale varende bevolking en deze totaliteit, zo nodig, een redelijk nauwkeurig beeld kon geven van de samenstelling van de eigenlijke schippersbevolking.

LEEFTIJDVERDELING

Bij een nadere beschouwing van de leeftijdsverdeling van de verschillende groepen vallen vrij belangrijke verschillen waar te nemen, zowel onderling als ten opzichte van de totale Nederlandse bevolking (zie staat 15).

Staat 15. Leeftijdsverdeling

	Traditionele woonwagenbevolking				Circus- en kermisbedrijven				Bouw- en aanverwante bedrijven				Totale Nederlandse bevolking	
	M.		V.		M.		V.		M.		V.		M.	V.
	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %		
0 - 4	1 025	20,1	1 025	21,9	113	10,6	110	11,7	556	21,2	526	21,0	11,4	10,8
5 - 9	791	15,5	742	15,9	82	7,7	81	8,6	275	10,5	291	11,6	10,0	9,5
10 - 14	620	12,1	572	12,2	124	11,6	103	10,9	224	8,5	194	7,7	10,4	10,0
15 - 19	434	8,5	419	9,0	97	9,1	92	9,7	112	4,3	124	4,9	7,9	7,6
20 - 24	410	8,0	397	8,5	89	8,4	83	8,8	143	5,4	280	11,2	7,0	6,7
25 - 34	778	15,2	704	15,1	170	15,9	134	14,2	656	25,0	595	23,7	13,5	13,3
35 - 44	510	10,0	438	9,4	141	13,2	146	15,5	321	12,2	262	10,4	12,4	12,7
45 - 54	306	6,0	248	5,3	153	14,3	123	13,0	212	8,1	165	6,6	11,0	11,5
55 - 64	171	3,4	99	2,1	68	6,4	51	5,4	116	4,4	64	2,5	8,6	9,3
65 + ...	60	1,2	26	0,6	30	2,8	21	2,2	10	0,4	9	0,4	7,8	8,6
Totaal	5 105	100	4 670	100	1 067	100	944	100	2 625	100	2 510	100	100	100

Wederom samenhangend met het grote percentage kinderen bij de traditionele groep, is voor deze ook het percentage personen van 0-14 jaar zeer hoog, nl. 48% van de mannen en 50% van de vrouwen. Voor de totale Nederlandse bevolking zijn deze percentages aanmerkelijk lager, nl. resp. 32 en 30. Ook bij de groep bouw- en aanverwante bedrijven is het percentage jeugdigen vrij hoog, zij het dat dit zich hier hoofdzakelijk beperkt tot de leeftijdsgroep 0-4 jaar. De groep circus- en kermisbedrijven vertoont in dit opzicht eveneens een beeld, dat vrijwel overeenstemt met dat voor de totale Nederlandse bevolking.

Het percentage personen van 65 jaar en ouder is voor alle groepen uitzonderlijk laag (minder dan 3%, tegen bijna 9% voor de gehele bevolking). De bejaarden zijn het minst

vertegenwoordigd onder de groep bij het bouwbedrijf betrokken personen. Dit ligt ook wel voor de hand. Bij het beëindigen van de beroepsarbeid vervalt tevens de noodzaak om in een wagen te wonen, waarbij nog komt, dat de wagen in veel gevallen het eigendom zal zijn van het betrokken bedrijf en bestemd is voor de opvolgers.

PLAATS IN HET HUISHOUDEN EN BURGERLIJKE STAAT

Staat 16 geeft voor de verschillende groepen een indeling naar de plaats in het huishouden. Bij de "traditionele woonwagenbevolking" blijkt het aantal hoofden van huishoudens relatief laag ten opzichte van zowel de totale Nederlandse bevolking als van de twee andere groepen van woonwagengewoners. Hetzelfde geldt voor de echtgenotes. Daarente-

gen is het aantal kinderen in deze groep relatief hoog. Bij deze afwijkingen kan de vraag gesteld of zij soms kunnen zijn veroorzaakt door een groot aantal in feite tot de traditionele woonwagenbevolking behorende, doch in de restgroep begrepen personen. Deze veronderstelling is echter weinig waarschijnlijk, omdat de verhoudingen binnende restgroep maar in geringe mate afwijken van die voor de totale Nederlandse bevolking en voor de beide andere onder de woonwagenbevolking onderscheiden categorieën. Slechts het percentage alleenstaanden onder de restgroep is bijzonder hoog (8,5%). Dat hier echter verband zou bestaan met het overeenkomstige, bijzonder lage, percentage voor de traditionele woonwagenbevolking (1,5%) is zonder meerniet zeker. Ook onder de groep "bouw- en aanverwante bedrijven" is het aantal alleenstaanden maar gering (1,2%). Overigens stemt de verdeling naar de plaats in het huishouden voor laatstgenoemde categorie, en dit geldt nog meer voor de groep "circus- en kermisbe-

drijven", in grote mate overeen met die van de totale Nederlandse bevolking. Het geringe percentage "overige leden" bij de traditionele groep en bij de groep bouw- en aanverwante bedrijven houdt wellicht verband met de beperkte woonruimte in een wagen, doch zal bij de eerstgenoemde groep ook voor een belangrijk deel het gevolg zijn van een zekere beslotenheid binnen de familiekring, welke aan deze categorie eigen is. Dat dit bij de groep circus- en kermisbedrijven niet tot uitdrukking komt, hoewel zulks ook daar zou zijn te verwachten, kan voortvloeien uit de aard der werkzaamheden. Bij de uitvoering van bepaalde variété-nummers zijn soms één of meer partners betrokken en het zal voorkomen, dat deze als overig lid in het huishouden van de leider der groep zijn opgenomen.

In overeenstemming met het relatief lagere aantal hoofden van huishoudens onder de traditionele woonwagenbevolking is (zie staat 17) onder deze groep ook het percentage ge-

Staat 16. Plaats in het huishouden

	Traditionele woonwagenbevolking		Circus- en kermisbedrijven		Bouw- en aanverwante bedrijven		Restgroep		Totale rijdende bevolking		Totale Nederlandse bevolking
	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	
Hoofden van huish., tevens gezinshoofd	1 861	19,3	477	23,7	1 331	25,9	1 053	23,5	4 722	22,0	23,6
Hoofden van huish., niet tevens gezinshoofd ...	139	1,4	18	0,9	26	0,5	57	1,3	240	1,1	1,0
Hoofden van gezinnen, niet tevens hoofd huish.))	72	0,7	10	0,5	18	0,4	41	0,9	141	0,7	0,7
Echtgenotes	1 783	18,3	473	23,5	1 336	26,0	885	19,7	4 477	20,9	22,5
Kinderen	5 663	57,9	902	44,9	2 328	45,3	1 963	43,8	10 856	50,7	45,2
Overige leden van huishoudens	113	1,2	62	3,1	36	0,7	102	2,3	313	1,5	3,7
Totaal in huishoudens	9 631	98,5	1 942	96,6	5 075	98,8	4 101	91,5	20 749	96,9	96,7
Alleenstaanden	144	1,5	69	3,4	60	1,2	381	8,5	654	3,1	3,3
Algemeen totaal	9 775	100	2 011	100	5 135	100	4 482	100	21 403	100	100

1) Dit zijn de hoofden van zgn. "secundaire gezinnen", d.w.z. gezinnen die geen zelfstandige huishouding voeren, doch deel uitmaken van een huishouden, bijv. van dat van de vader of moeder v.h. gezinshoofd of van zijn echtgenote.

Staat 17. Burgerlijke staat

	Traditionele woonwagenbevolking		Circus- en kermisbedrijven		Bouw- en aanverwante bedrijven		Totale Nederlandse bevolking (Percentage gehuwden per leeftijdsklasse)			
	w.v. gehuwd		w.v. gehuwd		w.v. gehuwd					
	Totaal	Abs.	In %	Totaal	Abs.	In %	Totaal	Abs.	In %	
< 25 ..	6 435	654	10,2	974	73	7,5	2 725	385	14,1	4,7
25 - 34 ..	1 482	1 338	90,3	304	238	78,3	1 251	1 218	97,4	77,8
35 - 44 ..	948	879	92,7	287	268	93,4	583	565	96,9	88,2
45 - 54 ..	554	509	91,9	276	250	90,6	377	358	95,0	85,1
55 - 64 ..	270	221	81,9	119	100	84,0	180	158	87,8	78,6
65 + ...	86	53	61,6	51	32	62,7	19	16	84,2	54,7
Totaal	9 775	3 654	37,4	2 011	961	47,8	5 135	2 700	52,6	44,7

huwden (37%) minder dan dat voor de beide andere categorieën (resp. 53 en 48%) en voor de gehele Nederlandse bevolking (45%). Dit houdt mede verband met het eveneens reeds geconstateerde hoge kindertal onder de traditionele groep. Bij beperking van de vergelijking tot de leeftijdsgroepen van 25 jaar en ouder blijken in elk van deze leeftijdsgroepen, en dit voor elk der drie categorieën woonwagenbewoners, meer gehuwden voor te komen dan onder de totale bevolking. Dit geldt inzonderheid voor de groep bouw- en aanverwante bedrijven.

GEZINSGROOTTE

In staat 18 is een verdeling van de gezinnen naar kindertal opgenomen. Hierbij zij opgemerkt, dat het ook bij de rijdende bevol-

king voorkomt, dat minderjarige ongehuwde kinderen niet in de wagen van het betrokken gezinshoofd wonen. Het aantal van deze kinderen is echter, althans volgens de verkregen opgaven, slechts gering, nl. in totaal 255, van wie voor de traditionele groep 82, voor de bouw- en aanverwante bedrijven 59 en voor circus- en kermisbedrijven 51. Voor de in staat 18 vermelde verhoudingscijfers zijn deze aantallen zonder betekenis en zij zijn dan ook buiten beschouwing gelaten. Blijkens de hierbedoelde staat ligt het percentage gezinnen zonder kinderen voor alle groepen lager dan voor de Nederlandse bevolking als geheel (27%), maar voor de traditionele woonwagenbevolking is het wel uitzonderlijk laag (13%). Voor deze groep blijven ook de percentages voor de gezinnen met 1 of 2 kinde-

Staat 18. Gezinnen naar kindertal

	Traditionele woonwagenbevolking		Circus- en kermisbedrijven		Bouw- en aanverwante bedrijven		Totale Nederlandse bevolking
	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	
0 kinderen	243	12,6	116	23,8	296	21,9	26,6
1 kind	381	19,7	133	27,3	407	30,2	23,9
2 kinderen	364	18,8	126	25,9	339	25,1	21,3
3 kinderen	300	15,5	51	10,5	148	11,0	12,5
4 kinderen	228	11,8	26	5,3	82	6,1	7,0
5 kinderen	165	8,5	18	3,7	36	2,7	3,8
6 kinderen	94	4,9	5	1,0	18	1,3	2,2
7 kinderen	66	3,4	7	1,5	9	0,7	1,2
8 kinderen	41	2,1	2	0,4	6	0,4	0,7
9 of meer kinderen .	51	2,7	3	0,6	8	0,6	0,8
Totaal gezinnen	1 933	100	487	100	1 349	100	100
Totaal aantal kinderen	5 663		902		2 328		
Gemiddeld per gezin	2,9		1,9		1,7		

ren achter bij het algemeen gemiddelde. Daartegenover heeft bijna de helft (49%) dezer gezinnen 3 of meer kinderen tegen maar 28% van alle Nederlandse gezinnen. Voor de beide andere groepen komen slechts de percentages voor gezinnen met 1 of 2 kinderen boven het algemeen gemiddelde.

De mede in staat 17 opgenomen cijfers over het gemiddelde aantal kinderen per gezin tonen eveneens een uitzonderingspositie voor de traditionele woonwagenbevolking. Het gemiddeld aantal kinderen per gezin voor dit deel van de rijdende bevolking (2,9) ligt aanmerkelijk hoger dan voor de twee andere groepen (resp. 1,7 en 1,9), waarvoor het geheel of nagenoeg overeenstemt met dat voor de totale bevolking (1,9).

Bij de hoge gezinsgrootte voor de traditionele woonwagenbevolking zij in de eerste plaats de aandacht gevestigd op het relatief grote aantal jonge gezinnen in deze groep.

Volgens staat 10 is 18% van de gehuwden onder hen jonger dan 25 jaar en 37% 25-34 jaar tegen maar resp. 5 en 23% onder alle gehuwden in ons land. Het valt echter op, dat de

jonge gehuwden eveneens, sterker dan onder de gehele bevolking zijn vertegenwoordigd onder de groep bouw- en aanverwante bedrijven (resp. 14 en 45%) en de circus- en kermisbedrijven (resp. 8 en 25%), terwijl voor deze twee groepen de reeds gemiddelde gezinsgrootte maar weinig afwijkt van het algemeen gemiddelde.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat voor de traditionele groep ook het opvallende hoge percentage rooms-katholieken (zie volgende paragraaf) een rol speelt, doch ook voor de circus- en kermisbedrijven is dit percentage aanmerkelijk hoger dan voor het land als geheel. Andere gegevens, welke zouden kunnen bijdragen tot een verklaring van het opmerkelijke verschil in gezinsgrootte tussen beide groepen zijn niet beschikbaar. Slechts zij opgemerkt, dat dit verschil waarschijnlijk in belangrijke mate zal samenhangen met de omstandigheden, waaronder elk van deze twee bijzondere bevolkingsgroepen leeft en werkt en waaromtrent in het kader van een algemene volkstelling geen inzicht kan worden verkregen.

KERKELIJKE GEZINDTE

In staat 19 is de verdeling naar kerkelijke gezindte van de rijdende bevolking opgenomen. Opvallend is het hoge percentage rooms-katholieken vooral bij de traditionele woonwagenbevolking (87%), doch eveneens voor de groep circus- en kermisbedrijven (69%). Ook onder bouw- en aanverwante bedrijven is het percentage rooms-katholieken en daarnaast

eveneens dat voor Nederlands-hervormden (resp. 44 en 32%) hoger dan voor de totale Nederlandse bevolking, doch de afwijking is hier van veel minder betekenis. Het percentage gereformeerden ligt voor alle groepen lager.

Dit is ook het geval voor de categorie personen zonder kerkelijke gezindte, doch wel in het bijzonder onder de traditionele woonwagenbevolking.

Staat 19. Kerkelijke gezindte

	Traditionele woonwagenbevolking		Circus- en kermisbedrijven		Bouw- en aanverwante bedrijven		Totale Nederlandse bevolking
	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	
Rooms-katholiek	8 504	87,0	1 393	69,3	2 272	44,3	40,4
Nederl.-hervormd	475	4,8	256	12,7	1 634	31,8	28,3
Gereformeerd	15	0,2	5	0,3	295	5,7	9,3
Overige kerkel. gezindte	12	0,1	11	0,5	83	1,6	3,6
Geen kerkel. gezindte ..	769	7,9	346	17,2	851	16,6	18,4
Totaal	9 775	100	2 011	100	5 135	100	100

NATIONALITEIT

Blijkens staat 20 wijkt het aantal vreemdelingen onder de rijdende bevolking verhoudingsgewijze maar weinig af van dit onder de gehele Nederlandse bevolking. De cijfers voor de drie onderscheiden categorieën vertonen bovendien onderling maar weinig verschil. Van de traditionele groep had 98,3% de Nederlandse nationaliteit, van de categorie cir-

cus- en kermisbedrijven 97,6% en van de groep bouw- en aanverwante bedrijven 98,8%.

Het aantal vreemdelingen is dus uiterst gering. Uiteraard zijn bij de telling wel meer vreemdelingen in woonwagens aangetroffen, doch in de uitkomsten zijn alleen degenen begrepen, die in Nederland in een gemeentelijk of in het Centrale bevolkingsregister waren opgenomen.

Staat 20. Nationaliteit

	Traditionele woonwagenbevolking		Circus- en kermisbedrijven		Bouw- en aanverwante bedrijven		Totale Nederlandse bevolking
	Abs.	In %	Abs.	In %	Abs.	In %	
Enkele nationaliteit							
Nederlandse	9 524	97,4	1 956	97,3	5 069	98,7	98,9
Belgische	37	0,4	4	0,2	38	0,7	0,2
Duitse	52	0,5	15	0,8	12	0,2	0,3
Franse	22	0,2	12	0,6	1	0,0	0,0
Overige	8	0,1	4	0,2	4	0,1	0,4
Dubbele nationaliteit							
Nederlandse en andere	86	0,9	7	0,3	3	0,1	0,1
Overige combinaties ..	19	0,2	6	0,3	-	-	0,0
Zonder nationaliteit ...	27	0,3	7	0,3	8	0,2	0,1
Totaal	9 775	100	2 011	100	5 135	100	100

GENOTEN ONDERWIJS

De cijfers over het genoten onderwijs van de rijdende bevolking (zie staat 21) vertonen, evenals de overeenkomstige voor de varendende bevolking, een aanmerkelijk ongunstiger beeld dan die voor de totale bevolking.

Onder de traditionele woonwagenbevolking, en ook onder de groep circus- en kermisbedrijven, zijn er maar enkelen, die, uitgaande van het algemeen vormend onderwijs, meer dan lager onderwijs hebben voltooid, terwijl voor de groep bouw- en aanverwante bedrijven de situatie maar weinig gunstiger is. Dit geldt voor de personen zonder beroep onder elke categorie, doch eveneens voor die met

een beroep. Onder de laatstbedoelden blijft ook het zgn. opleidingsniveau (bepaald door combinatie van alle genoten en voltooide vormen van onderwijs) belangrijk achter bij dat voor de gehele beroepsbevolking. Met name is dit het geval voor degenen met beroep onder de traditionele woonwagenbevolking en die werkzaam in circus- en kermisbedrijven. Een uitzondering vormt het percentage met meer dan lager opleidingsniveau (17,5%) voor de groep bouw- en aanverwante bedrijven. Toch blijft ook dit percentage beneden dat voor elk van de reeds eerder (blz. 21) vermelde categorieën onder de gehele Nederlandse beroepsbevolking.

Staat 21. Genoten onderwijs

	Met beroep		Zonder beroep ¹⁾	
	Abs.	In %	Abs.	In %
Traditionele woonwagenbevolking, totaal ...	2 841	100	2 414	100
Meer alg. vormend onderwijs dan l.o.	4	0,1	4	0,2
Meer dan lager opleidingsniveau	24	0,8		
w.o. met beroepsopleiding	14	0,5		
Circus- en kermisbedrijven, totaal	1 007	100	446	100
Meer alg. vormend onderwijs dan l.o.	6	0,6	4	0,9
Meer dan lager opleidingsniveau	22	2,2		
w.o. met beroepsopleiding	10	1,0		
Bouw- en aanverwante bedrijven, totaal	1 652	100	1 478	100
Meer alg. vormend onderwijs dan l.o.	43	2,6	23	1,6
Meer dan lager opleidingsniveau	287	17,5		
w.o. met beroepsopleiding	212	12,8		
Totale Nederlandse bevolking		100		100
Meer alg. vormend onderwijs dan l.o.		16,8		7,8
Meer dan lager opleidingsniveau		43,9		
w.o. met beroepsopleiding		22,6		

1) Zonder de kinderen beneden 14 jaar en de nog dagonderwijs genietenden van 14 jaar en ouder.

Tot slot volgen enkele cijfers over de kinderen van 14 jaar en ouder, die nog dagonderwijs genieten. Dit laatste was slechts het geval met 94 van de 8 600 tot de gehele rijdende bevolking behorende kinderen van genoemde leeftijd.

Voorts valt uit de ook door de rijdende bevolking gedane opgaven omtrent de niet in het gezin, doch elders wonende minderjarige ongetrouwde kinderen (in totaal 155 jongens en 100 meisjes) nog af te leiden, dat naast de 45 van deze groep, die reeds een beroep uitoefenen, 152 nog beneden 14 jaar zijn. Voor

zover laatstbedoelde kinderen in de leerplichtige leeftijd vallen, zullen zij in hun woonplaats onderwijs genieten. Daarnaast behoren tot de restgroep van 58 kinderen nog 22, voor wie is opgegeven, dat zij 14 jaar of ouder waren en nog algemeen vormend of beroepsopleiding genieten.

Hieraan zij toegevoegd, dat bij de bewerking verschillende op dit punt niet- of onvolledig ingevulde vragenlijsten zijn aangekomen. De hierboven vermelde cijfers over de nog onderwijs genietende kinderen kunnen dus als een minimum worden beschouwd.

Summary

As a part of the 13th Population Census, May 31st 1960 the enumeration of the population permanently living on inland vessels and in caravans has been organized separately. The mobility of these population groups required namely a number of special provisions. Partly because of this, separate data concerning size, regional distribution and composition have become available.

Within those two major groups some more or less homogeneous categories can be distinguished. Among the population on inland vessels, independent shipmasters, wage-earning shipmasters and other crew members, together with any other persons belonging to their households, such as on board enumerated spouses, children and other members of the households can be considered as the population on inland vessels proper. This group comprises about 35,000 persons or 93% of the total population living permanently on inland vessels. The total size of the population on inland vessels is actually greater. About 3,000 married shipmasters and deckhands, although found aboard have not been considered as belonging to the population permanently living on inland vessels, because they had already been enumerated together with their families living ashore previously. Including spouses and children this group comprises about 10,000 persons.

In addition, according to the census return of shipmasters and deckhands enumerated aboard, there were nearly 4,800 family members living ashore, practically all unmarried minors.

Consequently, the population on inland vessels as a whole amounts to about 50,000 persons, of whom 35,000 or 76% were living aboard on the date of the census.

The population living in caravans can be distinguished into three special categories, v.i.z. the traditional caravan populations (among which gypsies etc.) group of persons employed by a circus or a travelling fair, and those employed by construction and related industries (particularly road construction).

Including family members living in caravans these categories amount to 9,800, 2,000 and 5,100 persons respectively.

In addition there were about 4,500 persons not belonging to either one of these categories. The category in question, consisting of persons with different occupations, has a very heterogeneous character and a comparison of the composition of this category with that of the three groups already mentioned has not been attempted.

In the introduction of this publication differences between the distinguished categories and these with respect to the total Netherlands population are further explained on the basis of a number of text-tables. Topics under discussion are to be found in the contents on page 5.

For the sake of completeness it should be noted that all figures relate to the population on inland vessels and in caravans inasmuch as belonging to the Netherlands population, in other words only those who are registered in one of the municipal population registers or in the Central population register.

Tabel van de in een gemeentelijk of het Centrale bevolkingsregister opgenomen varende en rijdende bevolking, naar gemeente van opneming en geslacht

GEMEENTEN	Varende bevolking		Rijdende bevolking		GEMEENTEN	Varende bevolking		Rijdende bevolking	
	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.
GRONINGEN					Rauwerderhem	3	1	-	-
Adorp	-	2	-	-	Smallingerland	11	12	2	4
Appingedam	24	16	6	5	Sneek	170	133	17	13
Baflo	1	2	-	-	Staveren	63	62	-	-
Bedum	16	13	3	3	Terschelling	5	5	-	-
Beerta	4	2	-	-	Tietjerksteradeel	23	21	5	3
Bellingwolde	2	2	-	-	Utingeradeel	4	2	-	-
Bierum	4	5	-	-	Vlieland	2	2	-	-
Boer, Ten	1	1	1	3	Westdongeradeel	10	6	-	-
Delfzijl	222	180	3	2	Weststellingwerf	8	10	12	11
Enrum	1	2	2	1	Wonseradeel	17	15	4	2
Ezinge	4	4	2	2	Workum	9	6	-	-
Groningen	1 239	1 105	265	240	Wybiteradeel	25	19	3	1
Grootegast	1	1	-	-	Ylst	7	8	-	-
Haren	1	1	1	3	DRENTHE				
Hoogezand-Sappemeer	62	46	22	20	Anlo	5	7	1	1
Hoogerkerk	6	13	4	3	Assen	11	6	55	57
Kloosterburen	5	5	-	-	Beilen	9	11	8	7
Leek	6	7	5	5	Borger	12	10	3	3
Leens	6	6	-	-	Coevorden	39	27	22	24
Loppersum	3	3	3	3	Diever	1	1	-	-
Meeden	3	4	-	-	Dwingeloo	3	1	2	1
Midwolda	1	2	1	1	Elde	1	2	8	6
Muntendam	1	1	-	-	Emmen	111	80	161	149
Nieuwe-Pekela	11	10	-	-	Gasselte	8	10	-	-
Nieuwe-Schans	7	6	-	-	Gielen	-	-	12	11
Nieuwolda	11	11	-	-	Havelte	1	-	-	-
Noordbroek	6	4	1	1	Hoogeveen	210	179	78	71
Noorddijk	8	6	-	-	Moppel	115	82	3	5
Oldehoeve	1	1	-	-	Obboorn	10	5	15	9
Oldekerk	-	-	1	-	Peize	-	-	6	6
Onstwedde	108	96	61	43	Roden	-	-	18	18
Oude-Pekela	67	74	-	-	Rolde	-	-	2	1
Schoemda	11	12	2	2	Ruinen	-	-	5	3
Slochteren	11	6	13	13	Sleen	1	2	1	1
Uithuizen	-	-	1	1	Smilde	12	12	1	2
Uithuizermeeden	1	2	-	-	Westerbork	-	-	5	3
Ulrum	7	5	1	-	Wijk, de	-	-	1	1
Veendam	46	39	7	5	Zuidlaren	-	-	16	14
Vlagtwedde	30	24	10	9	Zuidwolde	-	-	4	1
Warffum	2	1	-	-	OVERIJSEL				
Wedde	1	2	-	-	Almelo	31	25	69	68
Wildervank	78	62	6	2	Ambt-Delden	4	-	3	3
Winschoten	40	38	1	3	Avercest	46	35	-	-
Winsum	7	5	1	3	Blokzijl	2	1	2	3
Zandt, 't	-	-	1	-	Borne	-	-	32	36
Zuidbroek	4	2	1	-	Dalfsen	2	1	12	13
FRIESLAND					Denekamp	-	-	2	4
Achtkarspelen	22	17	2	2	Deventer	75	78	56	61
Barradeel	13	10	-	-	Diepenheim	-	-	19	24
Bildt, het	-	-	4	4	Diepenveen	-	-	8	5
Bolsward	9	6	7	3	Enschede	8	5	117	111
Dantumadeel	4	4	2	1	Genemuiden	3	3	-	-
Dokkum	5	3	-	-	Goor	-	-	12	10
Doniawerstal	8	7	-	-	Gramsbergen	7	5	-	-
Ferwerderadeel	2	2	2	3	Haaksbergen	-	-	22	12
Franeker	3	2	-	-	Ham, den	6	7	17	14
Franekeradeel	1	3	1	2	Hardenberg	27	20	23	24
Gaasterland	1	-	-	-	Hasselt	117	94	3	3
Harlingen	80	59	22	24	Heino	-	-	1	1
Hawkerland	109	110	6	8	Hengelo	2	3	63	52
Heerenveen	27	26	6	8	Holten	-	-	7	5
Hemelumer Oldeferd	18	13	-	-	Kampen	133	114	15	10
Bennaarderadeel	2	1	-	-	Losser	-	-	1	1
Hindeloopen	2	2	-	-	Markelo	-	-	2	3
Idaarderadeel	29	21	-	-	Nieuwleusen	6	10	1	2
Kollumerland	10	4	2	-	Oldemarkt	4	0	2	2
Lecuwarden	253	199	171	174	Oldenzaal	-	-	123	113
Lecuwarderadeel	3	2	1	2	Olst	7	5	-	-
Lemsterland	107	105	15	9	Ommen	-	-	19	17
Menaldumadeel	6	4	-	-	Raalte	-	-	28	28
Ostdongeradeel	2	1	2	2	Rijssen	-	-	1	1
Ooststellingwerf	4	1	1	2	Staphorst	13	10	-	-

Tabel (vervolg 3)

GEMEENTEN	Varende bevolking		Rijddende bevolking		GEMEENTEN	Varende bevolking		Rijddende bevolking	
	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.
	ZUID-HOLLAND (vervolg)						Eindhoven	7	5
Zoeterwoude	6	5	-	-	Empel en Meerwijk	1	2	1	1
Zwammerdam	1	1	-	-	Engelen	16	17	-	-
Zwijndrecht	146	140	22	17	Etten en Leur	1	2	2	2
ZEELAND					Fijnaart en Heijningen	3	2	-	-
Aardenburg	1	3	-	-	Geertruidenberg	61	65	14	15
Arnemuiden	4	2	2	2	Gemert	-	-	24	25
Axel	1	1	1	1	Grave	3	1	13	6
Baarland	2	1	1	1	Gravenmoer, 's-	19	18	-	-
Biervliet	6	6	5	5	Halsteren	4	4	3	6
Borssele	1	1	-	-	Helmond	8	7	239	203
Breskens	32	26	-	-	Helvoirt	3	1	-	-
Brouwershaven	3	2	-	-	Herlogenbosch, 's-	39	41	82	79
Bruinisse	12	11	-	-	Heusden	1	2	-	-
Goos	16	13	5	6	Hilvarenbeek	-	-	69	61
Graauw en Langendam	9	6	-	-	Hooge- en Lage-Zwaluwe	6	8	-	-
Groede	-	-	7	4	Klundert	2	4	-	-
Heer Arendskerke, 's-	2	1	-	-	Leende	-	-	4	3
Hontenisse	18	14	-	-	Lieshout	-	-	2	1
Hulst	-	-	13	12	Lith	25	11	9	7
Kapelle	6	5	-	-	Leon op Zand	-	-	24	15
Kortgene	7	3	-	-	Made en Drimmolen	102	89	18	24
Krabbedijke	5	3	-	-	Mierlo	2	2	5	3
Kruiningen	31	26	14	12	Nieuw-Ginneken	1	3	3	3
Middelburg	35	24	12	14	Nistelrode	-	-	2	2
Nieuwerkerk	-	-	4	1	Nuonen c.a.	-	-	17	17
Oud-Vossemmer	5	3	-	-	Oeffelt	-	-	13	10
Philippine	4	4	1	1	Oisterwijk	1	1	4	2
Poortvliet	-	-	1	2	Oost-, West- en Middelbeers	-	-	-	1
Rilland-Bath	1	2	-	-	Oosterhout	28	24	67	53
Sas van Gent	25	24	4	4	Oss	11	5	75	87
Scherpenisse	1	2	1	4	Oudenbosch	-	-	3	3
Serooskerke (Walch.)	-	-	6	7	Oud- en Nieuw-Gastel	7	3	7	3
Sint Annaland	103	84	11	11	Putte	-	-	1	2
Sint Laurens	-	-	3	3	Raamsdonk	207	193	8	13
Sint Maartensdijk	19	23	-	-	Ravenstein	4	4	-	-
Sint Philipsland	61	62	-	-	Roosendaal en Nispen	47	35	17	21
Stavenisse	37	22	2	2	Rosmalen	-	-	9	8
Terneuzen	324	246	5	7	Rucphen	1	1	3	2
Tholen	24	18	1	3	Rijswijk	3	3	-	-
Veere	1	2	-	-	Schaljk	2	1	-	-
Vlissingen	4	5	1	1	Schijndel	-	-	1	1
Vogelwaard	8	6	-	-	Someren	1	1	2	1
Waarde	3	3	-	-	Sprang-Capelle	-	-	6	1
Wemeldinge	59	60	21	16	Steenbergen en Kruisland	3	2	2	1
Westdorpe	-	-	1	4	Terheijden	2	1	-	-
Wissenerkerke	9	5	3	2	Tilburg	7	5	62	54
Wolphaartsdijk	3	4	-	-	Uden	1	2	14	6
Yerseke	11	9	2	2	Valkenswaard	-	-	9	4
Zaamlag	2	1	-	-	Veen	1	2	-	-
Zierikzee	11	11	24	19	Veghel	12	7	-	-
Zuidzande	3	1	-	-	Veldhoven	-	-	20	20
Oosterland	-	-	2	1	Vlijmen	-	-	2	2
Zonnemaire	-	-	2	2	Vught	2	3	7	8
NOORD-BRABANT					Waalre	-	-	3	4
Aarle-Rixtel	2	1	-	-	Waalwijk	-	-	3	3
Almkerk	3	4	4	4	Waspik	25	23	-	-
Andel, c.a.	-	-	2	2	Werkendam	238	210	3	4
Asten	-	-	6	5	Willemstad	4	6	-	-
Beek en Donk	-	-	7	9	Woudrichem	5	5	5	3
Beers	-	-	1	1	Wijk en Aalburg	-	-	1	1
Bergen op Zoom	28	26	112	71	Zevenbergen	6	7	3	4
Berkel	-	-	-	-	LIMBURG				
Berlicum	-	-	1	1	Amstenrade	-	-	-	1
Best	-	-	10	12	Berg en Terblijt	-	-	2	1
Bladel en Neterseel	-	-	3	3	Bergen	-	-	1	1
Boxmeer	-	-	10	7	Bocholtz	-	-	11	6
Boxtel	1	1	2	1	Born	17	17	12	6
Breda	42	31	160	173	Brunssum	-	-	9	14
Budel	3	2	2	3	Bunde	1	2	-	-
Cuyk en St. Agatha	-	-	1	1	Cadier en Keer	2	1	-	-
Deurne	-	-	5	3	Echt	-	-	14	13
Dinteloord en Prinsland	14	18	9	7	Elsloo	4	3	-	-
Dongen	3	3	7	8	Geleen	2	3	10	12
Dussen	17	17	-	-	Gennep	-	-	46	30
					Grathem	1	1	-	-

Tabel (slot)

GEMEENTEN	Varende bevolking		Rijddende bevolking		GEMEENTEN	Varende bevolking		Rijddende bevolking	
	M.	V.	M.	V.		M.	V.	M.	V.
	LIMBURG (vervolg)						Tegelen	-	-
Grevenbicht	55	45	3	3	Thorn	4	2	-	-
Gulpen	-	-	3	3	Urmond	2	2	-	-
Heel en Panheel	3	1	-	-	Valkenburg-Houthem	-	-	5	3
Heer	2	1	-	-	Venlo	19	21	151	122
Heerlen	-	-	109	95	Venray	-	-	8	8
Helden	-	-	6	5	Weert	42	31	85	70
Herten	-	-	6	5	Wessem	35	31	1	1
Hoensbroek	3	1	-	-	Wijlre	-	-	2	1
Horst	-	-	3	2					
Kerkrade	-	-	11	13	Groningen	2 070	1 828	425	376
Limbricht	-	-	2	2	Friesland	1 077	904	287	278
Linne	1	4	-	-	Drenthe	549	435	427	394
Maastricht	695	577	-	-	Overijssel	1 175	1 047	950	883
Maastricht	231	217	185	186	Gelderland	1 155	960	1 038	997
Meerle	-	-	5	3	Meerssen	-	-	5	4
Meerssen	-	-	5	4	Melick en Herkenbosch	-	-	2	-
Nederweert	2	1	18	19	Nieuwenhagen	2	1	18	19
Nieuwenhagen	-	-	20	28	Nuth	3	3	5	4
Nuth	3	3	5	4	Obbicht en Papenhoven	33	18	-	-
Obbicht en Papenhoven	33	18	-	-	Rocmond	10	12	50	42
Rocmond	10	12	50	42	Schaesberg	2	1	41	30
Schaesberg	2	1	41	30	Simpelveld	-	-	6	2
Simpelveld	-	-	6	2	Sittard	-	-	114	123
Sittard	-	-	114	123	Stein	6	6	5	2
Stein	6	6	5	2	Swalmen	-	-	18	11
Swalmen	-	-	18	11	Nederland	20 266	17 435	11 128	10 275

Gemeente van telling: _____
 Datum van telling: _____ 1960
 Nummer telregister TRc: _____
 Volgnummer kolom 1 telregister: _____

Vragenlijst **G** voor een **PERSOON WONEND**
OP EEN VAREND SCHIP of
IN EEN WOONWAGEN

INVULLEN NAAR DE TOESTAND OP 31 MEI 1960 TE 24 UUR

IDENTIFICATIE VAN HET SCHIP OF DE WAGEN	
Voor varende schepen:	
a. Naam van het schip	a. _____
b. Tonnage van het schip	b. _____
c. Domicilie van het schip	c. _____
Voor woonwagens:	
a. Letter en schouwnummer	a. _____
b. Sedert wanneer staat woonwagen in deze gemeente	b. _____

1 Naam en voorletters: Voor gehuwde en gehuwd geweest zijnde vrouwen tevens eigen achternaam (moisjesnaam) vermelden		
2 a. In welke gemeente en op welk adres in het bevolkingsregister opgenomen Indien opgenomen in het Centrale bevolkingsregister, invullen: C.B.R. b. Sedert wanneer in deze gemeente ingeschreven? c. Sedert wanneer wonend op het schip of in de woonwagen?	a. Gemeente: Adres: b. _____ c. _____	
3 Geslacht (man of vrouw)		
4 Geboortedatum en geboortjaar		
5 Geboortegemeente en geboorteprovincie Indien buiten Nederland geboren, tevens land vermelden waarin de geboortegemeente thans is gelegen		
6 a. Woont op het schip of in de wagen als hoofd van het huishouden, lid van het huishouden of als alleenstaande b. Indien geen hoofd van het huishouden of alleenstaande, de relatie tot het hoofd van het huishouden vermelden Invullen bijv.: echtgenote, kind, vader, huishoudster, knecht of dergelijke	a. _____ b. _____	
7 Samenstelling huishouden. Voorzover wonend op het schip of in de wagen Alleen invullen op de vragenlijst van het hoofd van het huishouden en op die van de echtgenote	Zonder beroep	Met beroep
a. Hoofd huishouden	a. _____	_____
b. Echtgenote	b. _____	_____
c. Aantal kinderen beneden 6 jaar	c. _____	_____
d. Aantal kinderen van 6 jaar en ouder	d. _____	_____
e. Aantal overige leden	e. _____	_____
8 Burgerlijke staat Invullen: ongehuwd, gehuwd, weduwnaar, weduwe, gescheiden van echt of gescheiden van tafel en bed		
9 Alleen invullen op de vragenlijst van de gehuwde man a. Jaar van sluiting van het thans bestaande huwelijk b. Is dit het eerste huwelijk? (ja of neen) c. Geboortjaar echtgenote d. Kerkelijke gezindte echtgenote e. Totaal aantal uit het thans bestaande huwelijk levend geboren kinderen f. Woonplaats echtgenote, indien zij niet op het schip of in de woonwagen woont g. Beroep echtgenote (Indien zonder beroep invullen: geen)	a. _____ b. Voor de man: Voor zijn echtgenote: c. _____ d. _____ e. _____ f. _____ g. _____	
10 Nationaliteit Indien meer dan één nationaliteit, alle betrokken nationaliteiten vermelden		
11 Kerkgenootschap of godsdienstige gemeenschap Zie instructie voor de teller		

NIEF
 BESCHRIJVEN

1	2	3
4	5	6
7	8	9

Woning

10	11	12
13	14	15
16	17	18
19	20	21
22	23	24
25	26	27

28	29	30
31	32	33
34	35	36
37	38	39
40	41	42
43	44	45
46	47	48
49	50	51

Algemeen

52	53	54
55	56	57
58	59	60
61	62	63
64	65	66
67	68	69
70	71	72
73	74	75
76	77	78
79	80	81

Huwelijk

82	83	84
85	86	87
88	89	90
91	92	93
94	95	96
97	98	99
100	101	102

GEVOLGD ONDERWIJS EN BEHAALDE DIPLOMA'S (Niet in te vullen voor kinderen beneden 14 jaar)

12 a. Lager onderwijs gevolgd? (ja of neen)
 b. Overige opleidingen en diploma's

Aard van de opleiding vermelden

Een kruis (X) plaatsen indien (eind)diploma is behaald

1. _____ : (eind)diploma behaald

2. _____ : (eind)diploma behaald

3. _____ : (eind)diploma behaald

4. _____ : (eind)diploma behaald

N.B. Ook diploma's als middenstandsdiplooma, diploma binnenvaart, schippersdiploma, machinistendiploma en dergelijke vermelden

NIEF
 BESCHRIJVEN

52	53	54
55	56	57
58	59	60
61	62	63
64	65	66
67	68	69
70	71	72
73	74	75
76	77	78
79	80	81

Beroep

82	83	84
85	86	87
88	89	90
91	92	93
94	95	96
97	98	99
100	101	102

VOOR PERSONEN MET BEROEP (Inclusief in het gezinsbedrijf medewerkende echtgenoten en kinderen)

13 a. Beroep dat wordt uitgeoefend
 b. Naam en soort van het bedrijf waarvoor wordt gewerkt
 c. Voor eigen rekening of in loondienst

14 Indien voor eigen rekening werkend:
 Aantal personen dat in zijn/haar bedrijf werkzaam is
 Niet inbegrepen het bedrijfshoofd en eventuele compagnon(s)

echtgenote _____

aantal ongehuwde zoons . . . _____

aantal ongehuwde dochters . . . _____

overige arbeidskrachten. . . . _____

15 Indien werkend in loondienst:
 Loon- of salarisklasse
 Bruto bedrag zonder toeslagen of aftrekposten
 Klasse A beneden f 72 per week of beneden f 310 per maand
 Klasse B van f 72 tot f 105 per week of van f 310 tot f 460 per maand
 Klasse C van f 105 tot f 145 per week of van f 460 tot f 625 per maand
 Klasse D van f 145 tot f 230 per week of van f 625 tot f 1000 per maand
 Klasse E f 230 en meer per week of f 1000 en meer per maand

In klasse _____

16 Indien als echtgenote of ongehuwd kind medewerkend in het bedrijf van het gezinshoofd:
 Gemiddelde werktijd per week

ongeveer _____ uur per week

Forenslame

103	104	105
106	107	108
109	110	111
112	113	114
115	116	117
118	119	120
121	122	123
124	125	126
127	128	129
130	131	132

VOOR WACHTGELDERS, WERKLOZEN EN PERSONEN ZONDER BEROEP

17 Nog dagonderwijs genietend? (ja of neen)
 Indien regelmatig „ligplaatsonderwijs" genietend, deze vraag met „ja" beantwoorden

18 Indien geen dagonderwijs genietend:
 a. Wachtgelder, werkloos of zonder beroep
 Invullen wat van toepassing is
 b. Laatste uitgeoefende beroep

Gegevens betreffende niet aan boord van het schip of niet in de woonwagen wonende ongehuwde minderjarige kinderen
 Uitsluitend invullen op de vragenlijst voor een gehuwde of gehuwd geweest zijnde man en op die voor een gehuwd geweest zijnde vrouw

Naam en voorletters	Woongemeente	Zoon of dochter	Geboortedatum en -jaar	Indien op school, soort onderwijs opgeven Indien met beroep aard van het beroep vermelden

Telregister **TRc** voor verantwoording van de vragenlijsten G, ingevuld voor de bevolking op VARENDE SCHEPEN en in WOONWAGENS, met bijbehorende Instructie voor het tellen

Varende schepen			Woonwagens Letter en schouw- nummer vermelden	Aantal Ingevulde vragenlijsten G	Datum van invulling
Naam van het schip	Tonnage	Domicilie van het schip			
1	2	3	4	5	6
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					

**DE TELLING VAN DE BEVOLKING OP VARENDE SCHEPEN EN IN WOONWAGENS
(DE ZGN. VARENDE EN RIJDENDE BEVOLKING) HEEFT PLAATS GEDURENDE
DE PERIODE VAN 1 JUNI TOT 1 SEPTEMBER 1960, NAAR DE TOESTAND TE MIDDERNACHT
TUSSEN 31 MEI EN 1 JUNI**

INSTRUCTIE VOOR HET TELLEN VAN DE VARENDE EN RIJDENDE BEVOLKING

TAAK VAN DE TELLER

Uw taak bestaat uit het bezoeken van varende schepen en van woonwagens, welke U in de door de plaatselijke leiding aangegeven periode in Uw tegebied aantreft.

U dient daarbij:

- voor elke persoon die op het schip of in de wagen woont een „Vragenlijst G” in te vullen;
- de schepen en wagens, welke U telt op dit „Telregister TRc” te verantwoorden;
- op elk geteld schip en in iedere getelde wagen een „Bewijs van telling” af te geven.

Deze taak is hieronder verder uitgewerkt en toegelicht. Bedenk, dat de telling van de varende en rijdende bevolking, welke door vele over het land verspreide tellers moet worden uitgevoerd alleen kan slagen, indien U zich strikt houdt aan de gegeven voorschriften en aanwijzingen. Neem daarom nauwkeurig kennis van deze instructie en van de inhoud van de vragenlijst G om een behoorlijk inzicht te verkrijgen in hetgeen van U wordt verlangd en in de wijze waarop de vragenlijst door U moet worden ingevuld.

Indien U twijfelt over de wijze van toepassing van de gegeven regels, raadpleeg dan de plaatselijke leiding van de telling.

WELKE SCHEPEN MOETEN WORDEN BEZOCHT?

Alle Nederlandse Rijn- en binnenvaartschepen en buitenlandse Rijn- en binnenvaartschepen voorzover blijkt, dat daarop personen woonachtig zijn, die tot de Nederlandse bevolking behoren.

Niet bezoeken: kustvaartuigen, vissersschepen, woonschepen, woonarken, plezierjachten of dergelijke.

WELKE WAGENS MOETEN WORDEN BEZOCHT?

Alle aanwezige en aankomende woonwagens in woonwagenkampen of op andere door het gemeentebestuur aangewezen standplaatsen en doortrekkende woonwagens welke zijn voorzien van een **letter en schouwnummer**.

Niet bezoeken: wagens zonder letter en schouwnummer, zoals caravans, sommige wagens van bij de wegenbouw betrokken arbeiders, spoorwagens welke als woonverblijf dienst doen, wagens zonder wielen of dergelijke.

WELKE PERSONEN MOETEN WORDEN GETELD?

Uitsluitend personen, die tot de Nederlandse bevolking behoren (d.w.z. die in een gemeentelijk of in het Centrale bevolkingsregister zijn opgenomen) en die op een in de termen vallend schip of een te tellen wagen **wonen** (d.w.z. die daar normaliter nachtverblijf houden), ook indien deze te middernacht tussen 31 mei en 1 juni toevallig (bijv. wegens vakantie, familiebezoek, opname in een ziekenhuis of dergelijke) dan wel wegens militaire dienst voor eerste oefening niet op het schip of in de wagen aanwezig waren.

Niet tellen: personen die op het moment van telling tijdelijk op het schip of in de wagen verblijf houden.

HET BEZOEKEN VAN SCHEPEN EN WAGENS

- Legitimeer U als teller met dit telregister TRc waarop aan de achterzijde een door de burgemeester van de gemeente ondertekende verklaring is opgenomen dat U is gerechtigd om als teller op te treden.
- Verklaar zonnodig nut en doel van de telling.
- Vermeld op de voorzijde van dit telregister TRc in de kolommen 1, 2 en 3 resp. **naam, tonnage en domicilie** van het schip of in kolom 4 **letter en schouwnummer** van de wagen.
- Vóór U tot het invullen van de vragenlijsten G overgaat dient U, althans voor schepen, vast te stellen of daarop méér dan één huishouden woont.

In het algemeen kan worden gesteld, dat steeds wanneer twee of meer personen op het schip wonen, deze groep van personen gezamenlijk als één huishouden moet worden beschouwd.

Een uitzondering geldt slechts voor grotere schepen waarop behalve de schipper met vrouw en (of) kinderen ook de schippersknecht met vrouw en (of) kinderen woont en in een afzonderlijk gedeelte van het schip (bijv. het voorschip) is ondergebracht en soms ook de stuurman met vrouw en (of) kinderen een afzonderlijk gedeelte van het schip ter beschikking heeft.

In deze gevallen zal sprake zijn van twee resp. drie afzonderlijke huishoudens.

- Alle in een woonwagen wonende personen dienen tezamen steeds als één huishouden te worden aangemerkt.
- Indien op het schip of in een woonwagen slechts één man (of één vrouw) woont, dient deze voor de telling als **alleenstaande** te worden beschouwd.

Bijlage 2 (vervolg)

HET INVULLEN VAN VRAGENLIJST G

Vul de kop van de vragenlijsten G voor alle tot het huishouden behorende personen op gelijke wijze in en wel als volgt:

- Gemeente en datum van telling vermelden alsmede het nummer van dit telregister en het volgnummer waaronder U het schip of de wagen op het telregister heeft ingeschreven.
- Laat het vak „Aantekeningen registercontrole" blanco.
- Neem van Uw telregister de identificatie van het schip of van de wagen over in het daarvoor op de vragenlijst gereserveerde vak.
- Vermeld voor elke **woonwagen** bovendien, sedert welk jaar, en zo mogelijk sedert welke datum van dat jaar de wagen in de gemeente aanwezig is.

Vragen 1 t/m 18

Hieronder volgen nog enkele opmerkingen ter aanvulling op de reeds op de vragenlijst bij de afzonderlijke vragen gegeven toelichting. Lees deze opmerkingen. Daarmee kunnen misverstanden en onjuiste invulling worden voorkomen.

Vraag 2

Let op. Indien de bewoners van een schip niet in het C.B.R. zijn opgenomen moet U bij deze vraag de naam vermelden van de **gemeente** waar zij in het bevolkingsregister zijn opgenomen. In de regel zal dit de gemeente zijn waar deze personen hun **waladres** hebben. Het kan echter ook voorkomen dat zij hun waladres in een **andere** gemeente hebben. Stel U, alvorens deze vraag te beantwoorden, dus goed op de hoogte of de juiste gemeente wordt opgegeven.

Vraag 6

Slechts op één van de vragenlijsten G van de tot hetzelfde huishouden behorende personen mag bij **vraag 6a** worden ingevuld „**hoofd van een huishouden**". Op alle andere vragenlijsten moet worden ingevuld „**lid van een huishouden**". Beschouw als hoofd van het huishouden de man of indien in het huishouden geen echtpaar aanwezig is de (voornaamste) kostwinner.

Vul uitsluitend „**alleenstaande**" in, indien op het desbetreffende schip of in de betrokken wagen slechts één man (of vrouw) woonachtig is.

Vraag 7

Vul zowel op de vragenlijst van het **hoofd van het huishouden** als op die van de **echtgenote** (indien aanwezig) de samenstelling van het huishouden in. **Laat daarbij de niet op het schip of in de wagen wonende echtgenote en/of kinderen buiten beschouwing.** Deze behoren **niet** tot het op het schip resp. in de woonwagen wonende huishouden.

Vraag 11

Vermeld het door de bewoners opgegeven kerkgenootschap (of de opgegeven godsdienstige gemeenschap). Stel de bewoners op de hoogte van de hieronder volgende bij deze vraag behorende algemene toelichting.

„Men vermeldde het kerkgenootschap of de godsdienstige gemeenschap, waartoe de betrokkene krachtens doop, belijdenis of anderszins behoort of waartoe hij/zij bepaaldelijk gerekend wenst te worden.

Behoort de betrokkene niet tot een kerkgenootschap of enige godsdienstige gemeenschap of wenst hij/zij daartoe bepaaldelijk niet meer te worden gerekend dan wordt deze vraag met „geen" beantwoord. Voor de minderjarige bepaalt het gezinshoofd de invulling met inachtneming van het bovenstaande".

Volsta niet met het invullen van een algemeene aanduiding, dus

- niet** protestant, **doch** bijv.: Nederlands Hervormde Kerk (NH) of Nederlandse Protestantenbond (NPB) of dergelijke;
- niet** katholiek, **doch** bijv.: Rooms Katholieke Kerk (RK) of Oud Katholieke Kerk (O Bis Cl) of Vrije Katholieke Kerk (VKK) of dergelijke;
- niet** gereformeerd, **doch** bijv.: Gereformeerde Kerken (Ger K of Ger K-vrij) of Christelijke Gereformeerde Kerken (Chr Ger) of Oud Gereformeerde Gemeenten (O Ger Gem) of dergelijke;
- niet** evangelisch, **doch** bijv.: Evangelisch Lutherse Kerk (Ev L) of Vrije Evangelische Gemeente (Vr Ev) of dergelijke;
- niet** apostolisch, **doch** bijv.: Apostolisch Genootschap (Ap Gen) of Hersteld Apostolische Zendingkerk (HAZ) of dergelijke.

Voor de hierboven vermelde kerkgenootschappen en godsdienstige gemeenschappen is invulling van de daarachter vermelde afkorting voldoende. Vul voor de overige steeds de **volledige benaming** in.

Vraag 13

- a. beroep zo nauwkeurig mogelijk omschrijven bijv.: schipper, beurtschipper, kapitein, stuurman, schippersknecht, dekknecht of voor de bevolking in wagens bijv.: kermisexploitant, scharen- en gereedschappen-slijper, stoelenmatter, venter in garen en band of dergelijke. Voor personen in militaire dienst voor eerste oefening invullen „eerste oefening" en tevens rang vermelden;
- b. behalve de naam ook de **aard** van het bedrijf vermelden bijv.: beurtvaartbedrijf, binnenscheepvaartbedrijf, Rijnvaartbedrijf, of voor de bevolking in wagens bijv.: kermisbedrijf of dergelijke.

Bijlage 2 (vervolg)

Vraag 15

Deze vraag hoeft niet te worden beantwoord voor echtgenoten en ongehuwde kinderen, die medewerken in het bedrijf van het gezinshoofd.

VERDER INVULLEN VAN DE VOORZIJDEN VAN DIT TELREGISTER TRC

Indien U alle vragenlijsten G volledig heeft ingevuld, vermeldt U het aantal ingevulde vragenlijsten in kolom 5 en de datum van telling in kolom 6.

AFGEVEN VAN HET BEWIJS VAN TELLING

Vul wanneer U de bovenstaande werkzaamheden heeft verricht een bewijs van telling in en geef dit aan het hoofd van het getelde huishouden (resp. aan de getelde alleenstaande).

Deel mede, dat deze het bewijs van telling dient te bewaren tot 1 september en dat hij/zij is verplicht het op verzoek van met de controle belaste ambtenaren te tonen.

Bent U aangewezen om de eerste dagen na 31 mei te tellen dan zult U (vrijwel) uitsluitend schepen en woonwagens bezoeken, welke nog niet zijn geteld. In de daaropvolgende periode tot einde augustus zult U vele schepen en woonwagens treffen waarvan de bewoners reeds zijn geteld. U dient zich daarom bij het bezoek aan elk schip en aan elke woonwagen eerst te overtuigen of de bewoners wellicht reeds zijn geteld en in het bezit zijn van een **Bewijs van telling**. Delen de bewoners mede het **bewijs van telling** te hebben **verloren**, handel dan alsof ze niet zijn geteld. Vul dus Uw telregister en de benodigde aantallen vragenlijsten G in en plaats op elke vragenlijst welke U invult, in het vak „aantekeningen registercontrole" de woorden „reeds eerder geteld" onder toevoeging van de naam van de gemeente waar volgens opgave van de bewoners de eerste telling heeft plaatsgevonden.

Worden **twee bewijzen van telling** getoond, neem dan het laatst gedateerde exemplaar in en plaats daarop de aantekening „reeds eerder geteld" onder toevoeging van de naam van de gemeente waar de eerste telling heeft plaatsgevonden.

INLEVEREN VAN HET TELMATERIAAL

U dient Uw telmateriaal, inclusief de eventueel ingenomen bewijzen van telling, in te leveren vóór of op zaterdag 11 juni en, indien U bent aangewezen om na dien datum verder te tellen, iedere keer dat U na 11 juni een telregister vol heeft en voor de laatste maal op 1 september 1960.

Vergeet niet vóór het inleveren van Uw telregister onderaan in te vullen hoeveel schepen en hoeveel woonwagens U in totaal op dat telregister heeft verantwoord en hoeveel vragenlijsten U in totaal heeft ingevuld.

EEN IEDER IS VERPLICHT DE OP DE VRAGENLIJSTEN VOOR DE ALGEMENE VOLKSTELLING 1960 GEVRAAGDE GEGEVENS TE VERSTREKKEN

Het niet voldoen aan deze verplichting is strafbaar met hechtenis van ten hoogste 14 dagen of een geldboete van ten hoogste f 100,— (art. 20 van de wet van 15 april 1886, Staatsblad 64).

Mochten de bewoners van schepen of wagens bezwaren maken om gevraagde gegevens te verstrekken wijs hun dan nadrukkelijk op hun bovenomschreven verplichting.

Blijft men desondanks weigeren, deel dan mede dat U deze weigering dient te rapporteren hetgeen kan leiden tot het opmaken van proces-verbaal.

Registreer naam, tonnage en domicilie van het schip, dan wel letter en schouwnummer van de wagen op dit telregister en rapporteer het geval bij de inlevering van Uw telmateriaal aan de plaatselijke leiding van de telling.

Ter legitimatie

Het gemeentebestuur verklaart, dat de houder van deze omslag is gerechtigd om in het kader van de 13e Algemene volkstelling op te treden als teller van de bevolking op varende schepen en in woonwagens.

Voor het Gemeentebestuur

Gemeentestempel:

Ingevolge artikel 12 van de Algemene Maatregel van Bestuur van 17 februari 1960, houdende regelen betreffende de 13e Algemene volkstelling (Staatsblad Nr. 62) is de teller verplicht tot geheimhouding van al hetgeen bij het verrichten van zijn werkzaamheden te zijner kennis komt.

Centraal Bureau voor de Statistiek
13e ALGEMENE VOLKSTELLING
31 MEI 1960

Centraal Bureau
voor de Statistiek

Gemeente:

13e ALGEMENE VOLKSTELLING

Provincie:

31 mei 1960

Zorgvuldig bewaren tot 1 september 1960.
Op aanvraag van ambtenaren te tonen.

BEWIJS VAN TELLING

Op aangifte van:

zijn heden ingevuld ..... vragenlijsten G
voor de bewoners van
het schip: ..... (naam)

tonnage: .....

domicilie: .....

de woonwagen, letter: .....

schouwnummer: .....

Afgegeven te: ....., op 1960

(Handtekening van de teller)

BR
Huipkaartje registercontrole

Persoon opgenomen in bevolkingsregister, bij volkstelling niet aan adres van opname geteld

Naam en voorletters (voor gehuwde en gehuwd geweest zijnde vrouwen tevens meisjesnaam invullen)

Geboortejaar en datum: ongehuwd .....
Man .....   gehuwd .....
Vrouw .....   weduwstaat .....
gescheiden van echt. ....

Adres: .....

Wijze van afdoening

a. adres in volkstelling gecorrigeerd .....
b. alsnog geteld .....
c. tellen niet mogelijk wegens verblijf buitenslands of dergelijke .....
d. afgevoerd
op: ..... naar: .....
e. mechanisatie gecorrigeerd .....

LIJST VAN GEMEENTELIJKE GELICHTDRUKTE TABELLEN MET UITKOMSTEN VAN DE 13e ALGEMENE VOLKSTELLING, 31 MEI 1960 (ook per provincie en voor Nederland)

Tabel-no.	Titel
1	Bevolking in elk der onderdelen van de gemeente naar geslacht
2	Bevolking naar plaats in het huishouden en of gezin, geslacht en leeftijd
3	Bevolking naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd
4	Bevolking naar kerkelijke gezindte, geslacht en leeftijd
5	Bevolking naar nationaliteit, geslacht en leeftijd
6	Bevolking naar geboorteprovincie, geslacht en leeftijd
7	Bevolking naar periode van vestiging in de gemeente, geslacht en leeftijd
8	Bewoonde woonverblijven naar aard en bezetting en onbewoonde woningen
9	Huishoudens, gezinnen en alleenstaanden
10	Huishoudens (definitie 1947) naar samenstelling en grootte
11	Huishoudens (definitie 1947) naar wijze van huisvesting en samenstelling
12	Huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) naar wijze van huisvesting en naar geslacht en burgerlijke staat van het hoofd resp. de alleenstaande
13	Huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) naar wijze van huisvesting en naar geslacht en leeftijd van het hoofd resp. de alleenstaande
14	Bevolking naar staat van werkzaamheid (met beroep, zonder beroep, dagonderwijs genietend, enz.), geslacht en leeftijd
15	Beroepsbevolking naar bedrijfsklasse, positie in het bedrijf en geslacht en naar bedrijfsklasse, gedeeltelijke werkweek en geslacht
16	Beroepsbevolking naar sociale beroepsgroep, geslacht en kerkelijke gezindte
17	Hoofden van huishoudens (definitie 1947) en alleenstaanden (definitie 1947) naar sociale beroepsgroep, geslacht en leeftijd
18	Hoofden van huishoudens (definitie 1947) naar sociale beroepsgroep, geslacht en kerkelijke gezindte
19	Personen die voor het uitoefenen van hun beroep dagelijks naar een andere gemeente gaan (woonforensen) en overige buiten de woongemeente werkende personen naar leeftijd, geslacht en jaar van vestiging in de woongemeente en naar leeftijd, geslacht en sociale beroepsgroep
20	Woonforensen naar geslacht, vervoermiddel en afstand tot het werk en naar geslacht, vervoermiddel en overheidsdienst
21	Woonforensen per werkgemeente naar geslacht, bedrijfstak en positie in het bedrijf en voor personen in loondienst naar geslacht en inkomensklasse
22	Personen die voor het uitoefenen van hun beroep dagelijks uit een andere gemeente komen (werkforensen) per woongemeente naar geslacht, bedrijfstak en positie in het bedrijf en voor personen in loondienst naar geslacht en inkomensklasse
23	Woonforensen, per werkgemeente, naar geslacht en vervoermiddel en naar geslacht en afstand tot het werk
24	Werkforensen, per woongemeente, naar geslacht en vervoermiddel en naar geslacht en afstand tot het werk
25	Beroepsbevolking naar genoten algemeen vormend onderwijs, geslacht en leeftijd en naar genoten beroepsonderwijs, geslacht en leeftijd
26	Personen van 14 jaar en ouder, geen dagonderwijs meer genietend en geen beroep uitoefenend, naar genoten algemeen vormend onderwijs, geslacht en leeftijd en naar aktebezit, geslacht en leeftijd
27	Enige belangrijke gegevens per onderdeel van de gemeente

N.B. Een overzicht van de beschikbare meer uitvoerige tabellen voor de zgn. schakelgebieden (groepen van gemeenten) wordt op aanvraag toegezonden.